

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 19100/B/2012/1398748043

**POSTAVENIE KRAJÍN PERZSKÉHO ZÁLIVU
VO SVETOVOM HOSPODÁRSTVE
A STRATÉGIE ICH ĎALŠIEHO ROZVOJA**

Bakalárska práca

2012

Michal Hájek

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

**POSTAVENIE KRAJÍN PERZSKÉHO ZÁLIVU
VO SVETOVOM HOSPODÁRSTVE
A STRATÉGIE ICH ĎALŠIEHO ROZVOJA**

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: 6221 7 00 - Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Marián Šabo

Bratislava 2012

Michal Hájek

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a že som uviedol všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....
(podpis študenta)

ABSTRAKT

HAJEK, Michal: *Postavenie krajín Perzského zálivu v rámci svetového hospodárstva a stratégie ich ďalšieho rozvoja*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. Vedúci záverečnej práce: Ing. Marián Šabo. – Bratislava: FMV, 2012, 60 s.

Cieľom záverečnej práce je analyzovať hospodárstvo krajín Perzského zálivu ako jedného z najvýznamnejších a najdynamickejších regiónov sveta. V prvej kapitole sa snažíme načrtnúť historické pozadie krajín, na ktoré je práca zameraná. Kapitola druhá je venovaná analýze vývoja ropného priemyslu v regióne ako kľúčového hospodárskeho odvetvia. Ťažiskom práce je všeobecný proces diverzifikácie, ako nový smer, ktorým sa ekonomiky zálivu uberajú. V práci sa taktiež osobitne venuje pozornosť niektorým nedávnym významným udalostiam, ktoré ovplyvnili ekonomický vývoj v regióne. V poslednej kapitole analyzujeme kľúčové odvetvia a faktory, ktoré majú strategický význam pre budúcu prosperitu týchto krajín v nadchádzajúcich desaťročiach.

Kľúčové slová:

ropný priemysel, diverzifikácia, rozvoj, stavebníctvo, trh s realitami, kultúra investovania, kríza, investičný fond, logistika, letecká doprava, obnoviteľné zdroje

ABSTRACT

HAJEK, Michal: *Role of the Persian Gulf countries in the world economy and their further development strategies* – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. Supervisor: Ing. Marián Šabo. – Bratislava: FMV, 2012, 60 p.

The aim of this thesis is to analyze the economy of the Persian Gulf Countries as one of the most important and most dynamic regions of the world. In the first chapter, we are trying to outline the history of these countries. The second chapter is dedicated to analysis of the oil-industry, which is one of the key industries in the region. The core of presented work is the general process of diversification, as the current trend of the gulf economies development. In addition to this, the work is dealing with some of the most recent events that have profoundly influenced the regional development. In the last chapter we are analysing key industry sectors and factors, which are of strategic importance for the future prosperity of these countries in the upcoming decades.

Key words:

oil-industry, diversification, development, construction industry, real estate, culture of investment, crisis, investment fund, logistics, aviation industry, renewable resources

Obsah

Úvod	8
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	10
2 Cieľ práce, metodika a metódy skúmania	11
3 Prierez dejinami Perzského zálivu a ropný priemysel	12
3.1 Hospodárstvo krajín Perzského zálivu na začiatku 20. storočia	15
3.2 Hospodárstvo krajín Perzského zálivu na prelome storočí.....	17
3.3 Postavenie Iránu a jeho vplyv na hospodárstvo zálivu	20
4 Ekonomická diverzifikácia krajín Perzského zálivu	23
4.1 „Dubajská“ dekáda rozmachu a jej dopady na krajiny zálivu	23
4.2 Proces diverzifikácie v ďalších krajinách Perzského zálivu.....	30
4.3 Osobitné postavenie Saudskej Arábie v procese diverzifikácie	34
5 Súčasný vývoj krajín Perzského zálivu	37
5.1 Dopady svetovej hospodárskej krízy na krajiny Perzského zálivu	37
5.2 Dopady Arabskej jari na krajiny Perzského zálivu	41
6 Stratégie ďalšieho rozvoja krajín Perzského zálivu	44
6.1 Nová vlna hospodárskeho rastu	44
6.2 Strategické odvetvia hospodárstiev krajín zálivu.....	46
6.2.1 Letecká preprava a sektor logistiky.....	46
6.2.2 Transformácia odvetvia energetiky a rozvoj obnoviteľných zdrojov	50
Záver.....	53
Zoznam použitej literatúry.....	55

Úvod

Blízky východ a obzvlášť jeho centrálna časť – Perzský záliv, je jedným z najfascinujúcejších a najdynamickejších regiónov sveta. Hoci sa nachádzame v turbulentných geopolitických, sociokultúrnych, no najmä ekonomických časoch, málokto z nás si uvedomuje, ako práve v dnešnej dobe záleží na znalosti rôznych kultúr, ich vzájomnom porozumení, rešpekte a intenzívnej spolupráci. Je to práve ekonomický rozmer, ktorý núti jednotlivé hospodárske bloky sveta k širšej kooperácii a stabilnému partnerstvu založenom na vzájomnej pomoci a dôvere. V globalizovanom svete 21. storočia už viac nie je miesto pre xenofóbne myslenie a z toho vyplývajúce predsudky. Samostatné celky sú prepojené a všetko je súčasťou niečoho väčšieho, než si reálne uvedomujeme.

Koncom minulého storočia sme boli svedkami postupnej zmeny mocenského poriadku a presunu hospodárskeho vplyvu, keď v dobe všeobecnej rivality na scénu svetovej ekonomiky seabedomo vstupujú nielen krajiny juhovýchodnej Ázie, ale najmä v mnohom kontroverzné štáty Perzského zálivu. Dnes môžeme pozorovať jedinečný jav postupného presunu vysokého tempa hospodárskeho rozvoja zo západných rozvinutých trhových ekonomík opäť smerom na východ, do krajín ktoré v minulosti predstavovali tie najpokročilejšie a najsofistikovanejšie ekonomické celky. Vďaka prírodnému bohatstvu v podobe rozsiahlych ložísk ropy a zemného plynu, ktoré sú hnacím mechanizmom pre udržanie vitálnych funkcií svetového hospodárstva a jeho dynamiky, môžeme konštatovať, že práve toto storočie bude časom transformácie týchto ekonomík, ktoré si pravdepodobne opäť vydobyjú svoje pozície na vrchole rebríčka celkovej prosperity.

Tému a oblasť, ktorej sa budeme v tejto práci venovať, považujeme v súčasnosti za mimoriadne aktuálnu a dôležitú, nakoľko v rámci komplexného fenoménu globalizácie a z toho vyplývajúcej sieťovej prepojenosti ekonomík, sa proces hospodárskej transformácie krajín Perzského zálivu na vyspelé trhové ekonomiky stáva čoraz rýchlejšim. Počas niečo viac ako pol storočia sa oblasť zálivu vyvinula v „hospodársku elektrárňu“, ktorá postupne udáva tempo a smer rozvoja, ktorý so závisťou sleduje celý svet. Naskytuje sa však otázka, či je takýto rekordný rozvoj trvalo udržateľný a vôbec perspektívny. Práve tento aspekt, ktorý je úzko spojený s procesom hospodárskej diferenciacie, tvorí jadro predkladanej práce.

Po Spojených štátoch amerických a Európskej Únii vidíme vznik nového integračného celku, a to Rady spolupráce zálivu alebo aj Gulf Cooperation Council, ktorá hospodársky sústreďuje najrozvinutejšie štáty Stredného východu. Za jeden z najzaujímavejších aspektov témy považujeme práve fakt, že analyzované krajiny patria k monarchiám s len pomaly napredujúcim procesom demokratizácie, pričom celý chod ekonomiky je centrováný okolo princípov moslimskej viery. Islam je len jedným z dôvodov, ktoré vzbudzujú strach z ekonomického rozvoja týchto pomerne mladých arabských štátov u západných krajín. Odhliadnuc od ich bohatých skúseností s ideologickou nadvládou a jej razantným presadzovaním, je to skôr ekonomická rovina, ktorá tieto obavy evokuje, a to strach z absolútnej závislosti vyspelého sveta na tomto politicky, kultúrne a sociálne neistom regióne.

Prácu sme sa snažili koncipovať tak, aby jej štruktúra mapovala hospodársky vývoj krajín zálivu v logickom slede od počiatkov, až po súčasnosť, pričom sa venujeme aj prognózam a úlohe ktorú bude tento región v budúcnosti v rámci svetového hospodárstva zohrávať. To čo trvalo Európe a Amerike celé storočia, stihne „arabský svet“ už možno za jedinú generáciu. Aj napriek svetovej hospodárskej kríze a vlne občianskych revolúcií, ktoré paralyzovali väčšinu ekonomík nevynímajúc krajiny zálivu, ambície sú aj naďalej vysoké.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Problematika krajín Perzského zálivu je mimoriadne aktuálnou témou, o ktorú je silný záujem nielen na Slovensku, ale hlavne na medzinárodnej úrovni. O dejinách vývoja regiónu od historických počiatkov až po začiatok 21. storočia je spísaných množstvo populárnych kníh od viacerých autorov. Pri hľadaní knižnej literatúry sme prišli do kontaktu aj s ojedinelým dielom *Encyclopaedica Iranica*. Jedná sa o unikátny projekt Kolumbijskej univerzity, ktorý sa snaží zastrešiť do jedného encyklopedického súboru všetky významné, zväčša dejinné a kultúrne fakty spojené s Iránom a krajinami, ktoré de facto vznikli z bývalej Perzskej ríše.

Práca sa z veľkej časti zameriava na aktuálnu hospodársku situáciu jednotlivých štátov Zálivu, čo značne obmedzilo výber použitej literatúry. Stredný východ a v podstate celý arabský svet prechádza v súčasnosti takými dynamickými zmenami, ktoré nemajú v modernej histórii obdobu. Z tohto dôvodu sme zvolili čerpanie potrebných informácií renomovaných a dôveryhodných zahraničných médií, nakoľko problematika, o ktorú máme záujem nie je v podmienkach Slovenskej republiky dostačujúco a v potrebnom rozsahu. Po hlbších úvahách sme si zvolili úzky okruh dennej tlače, pochádzajúcej takmer výlučne z domáceho prostredia krajín, o ktorých píšeme. Najväčšou prednosťou takto zvolenej skupiny použitej literatúry sú dôverná znalosť riešenej problematiky, najaktuálnejšie informácie, autenticnosť a autori s objektívnym štýlom písania. Informácie, ktoré uverejňujú, sú pravidelne preberané aj ostatnými zahraničnými médiami. Väčšina použitých informácií pochádza z článkov online, ktoré majú rovnakú výpovednú hodnotu ako v tlačenej podobe a sú voľne dostupné vo virtuálnych knižniciach na internete. Medzi najčastejšie uvádzané zdroje čerpaných poznatkov patria najčítanejší arabský novinový portál *Arabian Business*, ktorý sa špecializuje najmä na sektor ekonomiky a jej jednotlivé oblasti, tlačová agentúra AMEInfo – Arab Middle East Information Agency a ďalej lokálne noviny ako dubajské *Gulf News* a *The National* z Abu Dhabi. Cenným zdrojom informácií sa ukázali najmä oficiálne dokumenty, výskumné správy a analýzy mnohých organizácií, vládnych úradov a obchodných subjektov. Tieto sme hľadali v sekciách pre média na ich internetových stránkach. Takto zvolenú cestu sme využívali najmä pre zber rôznych štatistických dát.

2 Ciel' práce, metodika a metódy skúmania

Hlavným cieľom práce je podrobná charakteristika súčasného postavenia krajín Perzského zálivu a ich vývoj v budúcom období. Pre lepšie dosiahnutie dobrého celkového obrazu o skúmanej problematike sme si zvolili aj dva parciálne ciele. Prvým bola stručná charakteristika dejín regiónu, čo by nám umožnilo lepšie pochopenie súčasného kultúrneho a sociálneho pozadia. Druhým bolo zameranie sa na hospodárske odvetvia mimo ropný priemysel, o ktorých existuje reálny predpoklad, že v budúcnosti budú mať kritický význam pre jednotlivé ekonomiky krajín zálivu.

Za hlavnú zvolenú metódu skúmania pri tvorbe práce považujeme *indukciu - zovšeobecňovanie*, nakoľko problematika práce si vyžaduje registrovanie a systematické zhromažďovanie množstva empirického materiálu a štatistických údajov, na základe ktorých môžeme interpretovať dôležité javy a kvalitatívne a kvantitatívne zmeny v skúmanej oblasti. Vzhľadom na to, že zameranie práce sa z veľkej časti zaoberá oblasťou ekonomiky, pri aplikovaní znalostí jednotlivých hospodárskych procesov na definovanie konkrétneho skúmaného ekonomického javu, sme sa nevyhli ani metóde *dedukcie*. Pri charakteristike sme použili absolútne čísla, pričom kvantitatívne zmeny ako pri hospodárskom výkone a demografickom vývoji sme vyjadrili iba v percentách. Zvolili sme si také ekonomické ukazovatele, pri ktorých existuje predpoklad ich vzájomného porovnávania. Metódy *experimentu* v ekonómii sú ťažko realizovateľné neboli v našich podmienkach a pri danej problematike aplikovateľné. Pri práci s odbornou literatúrou sme museli využívať poznatky *vedeckej abstrakcie*, aby sme sa tak dostali k podstatným znakom, vlastnostiam a vzťahom, ktoré problematiku najlepšie charakterizujú. Narábali sme najmä s takými ekonomickými kategóriami ako hospodársky rast, inflácia, mzda, zisk či dopyt a ponuka. V tejto súvislosti a kontexte pojmu hospodársky systém sme po analýze abstrahovaných informácií použili metódu syntézy tak, aby sme si mohli vytvoriť reálny obraz o ekonomike krajín zálivu ako celku. Pre dokreslenie a zdôraznenie určitých kvalitatívnych stránok veci sme často porovnávali kvalitatívne a kvantitatívne rozdiely v jednotlivých oblastiach skúmania. V práci uvádzame množstvo konkrétnych príkladov z praxe.

Zvolené metódy a pracovné postupy nám napomohli dosiahnuť stanovený cieľ a boli najlepšie aplikovateľné na zvolenú problematiku, ktorej sa v práci venujeme.

3 Prierez dejinami Perzského zálivu a ropný priemysel

Perzský záliv geograficky patrí k ázijskému kontinentu, konkrétne k jeho juhozápadnej časti, pričom ide o pokračujúcu vodnú masu Indického oceánu smerom na západ. Perzský záliv je ohraničený Arabským polostrovom na juhu a pobrežnou časťou Iránu na severe. Arabské more, ktoré predstavuje vody zálivu je od zvyšku Indického oceánu oddelené *Hormuzským prielivom* a časťou Ománskeho zálivu. Perzský záliv tak obrazne tvorí srdce Stredného východu, ktorý siaha až po centrálnu časť severozápadnej Afriky. Od zjednotenia siedmich emirátov v roku 1971 obklopuje vody zálivu osem nezávislých štátov, a to už spomínaná federácia Spojených arabských emirátov (ďalej len SAE), Omán, Katar, Saudská Arábia, Kuvajt, Irak¹ ktoré ležia na Arabskom polostrove, ďalej od polostrova deltami riek Eufrat a Tigris oddelený Irán a v neposlednom rade jediný ostrovný štát v zálive – Bahrajn. V zálive sa nachádzajú aj desiatky ďalších väčších aj menších ostrovov, ktoré sú po roky predmetom konfliktov medzi jednotlivými krajinami v otázkach územného nároku.

Oblasť dnešného Perzského zálivu sa po prvýkrát spomína v pozostatkoch dobových máp a cestopisov datovaných okolo roku 550 p.n.l, ako súčasť Perzskej ríše, ktorá sa rozprestierala po juhozápad Iránu. Z historického hľadiska sa stretávame s prvou kontroverznou témou a tou je samotné označenie tohto zálivu ako „*Perzský záliv*“. Takýto názov bol stáročia zaužívaný v odbornej kartografickej a námornej terminológii vďaka priamemu spojeniu tohto regiónu s nadvládou Perzskej ríše, a to až do začiatku 17. storočia, kedy oblasť začala byť postupne kolonizovaná európskymi mocnosťami, predovšetkým námornými výpravami Britského impéria. Hoci je toto pomenovanie oficiálne uznávané, používané medzinárodným právom a organizáciami na čele s OSN v zmluvách a diplomatickom styku, Arabská Liga, domáce obyvateľstvo a oficiálni predstavitelia krajín zálivu uprednostňujú výhradne názov „*Arabský záliv*“. Odôvodňujú to tým, že Perzská ríša už viac nejestvuje a väčšina obyvateľstva má arabský pôvod. V tomto kontexte môžeme konštatovať, že sa jedná skôr o silnejúce nacionálne tendencie, o spor tradície, kultúrneho dedičstva a národného sebaurčenia, než o vážny medzinárodný rozpor.²

---

¹ Irak má spoločné hranice s Kuvajtom a Iránom, pričom v Perzskom zálive mu patrí len necelých 58km členitého pobrežia. Z tohto dôvodu, nebude Irak patriť do centra tematického záujmu a budeme ho spomínať iba okrajovo v niektorých kapitolách predkladanej práce.

² Yarsharter, E.: *Encyclopedia Iranica*. 1984. s.904

Hoci mal záliv pre vtedajšiu Perzskú ríšu strategický význam z hľadiska obrany a obchodu, väčšina pobrežných častí bola len málo osídlená, zväčša kočovnými kmeňmi. Perzské námorníctvo malo vody zálivu pod permanentnou kontrolou už od čias kráľa Dáriusa I. Veľkého. Medzi najväčšie a najvýznamnejšie vojenské a obchodné uzly patrili osídlenia v oblasti dnešného Iránu, Ománu, Bahrajnu a povodia rieky *Shatt-al-Arab* na iracko-iránskych hraniciach. Po objavení námorných ciest medzi Európou a Indiou portugalskými moreplavcami na čele s Vascom da Gama v roku 1521, začali prejavovať o vody zálivu záujem viaceré koloniálne mocnosti. *Šach Abbás*, vtedajší vládca Perzskej ríše, sa 29. apríla 1602 za podpory Britského Impéria znovu zmocnil ostrova Bahrajn, ktorého cenný obchod s perlami sa stal stredobodom záujmu Portugalského kráľovstva.³ Neskôr nasledoval aj ostrov Hormuz a prístavné mesto *Bandar*, ktoré leží priamo v Hormuzskom prielive. Po jeho opätovnom vydobytí spod okupácie portugalskými jednotkami v roku 1615 bolo mesto na počesť perzského panovníka premenované na *Bandar Abbás*. Britské impérium si dobre uvedomovalo potenciál polohy zálivu, *takmer na polceste medzi Západom a ďalekým Východom*, hlavne z hľadiska rastúceho obchodu s Indiou. V polovici 19. storočia, po ďalších oblastných intervenciách impéria, dochádza k zmene vojenskej kontroly nad zálivom s príchodom britských námorných síl a Východoindickej spoločnosti, ktorá si na pobreží Arabského polostrova založila stále obchodné a námorné základne. Jednou z najznámejších kolónií sa stal *Dibbeiy*, dnes známy ako Dubaj a jeho prístav Port Rashid. Na opačných brehoch zálivu rozkvital obchod s Čínou prostredníctvom iránskeho prístavného mesta *Bushehr*.⁴

Vojenský význam oblasti počas Druhej svetovej vojny odsunul intenzívny námorný obchod bokom. Celý „*Perzský koridor*“, ako bol v tej dobe záliv nazývaný, zohrával rozhodujúcu úlohu pri transporte vojenského materiálu západnými spojencami do vtedajšieho Sovietskeho zväzu, ktorý sa bránil zničujúcej nacistickej invázii. Najväčší prínos malo práve spojenie s Iránom, čoho dôkazom bolo rozsiahle využívanie *Trans-iránskej železnice* tiahnucej sa od pobrežia zálivu smerom k ruským hraniciam.

Medzi mnohé ďalšie kontroverzné otázky, vyplývajúce z dejín plných kontrastov a protichodných záujmov patrí aj *určenie hraníc*, čo je hlavne v prípade Iraku a Iránu po desaťročia zdrojom konfliktov a politického napätia. Z historického hľadiska a v kontexte s tradičnými kultúrnymi pomermi, ktoré panovali na Arabskom polostrove do roku 1913,

---

³ 29. apríl je dodnes „*Dňom Perzského zálivu*“ a iránskym štátnym sviatkom.

⁴ Bunton, M.: *History of the Middle East*. 2008. s.504

bolo domorodé arabské obyvateľstvo koncentrované do kočovných kmeňov, ktoré sa vzájomne rešpektovali a obchádzali. Práve tieto tradičné kmeňové formácie sa stali základom pre súčasné moderné sociálne a politické štruktúry. Jediné územné nároky sa objavili pri úrodných oázach či pobrežných osídleniach s prístavmi. Potreba inštitucionálneho určenia hraníc dostala prioritu až s objavením ložísk ropy na území dnešného Kuvajtu a Iránu v roku 1930. Teritoriálne rozdelenie územia okolo Perzského zálivu bolo v tej dobe len symbolické, nakoľko na všetkých ropných náleziskách mala jediný záujem britská koloniálna správa, až kým sa do sedemdesiatych rokov 20. storočia nevzdala všetkého administratívneho riadenia a oblastnej kontroly nad kolóniami. Veľká Británia však aj naďalej zohrávala dominantnú úlohu pri riešení teritoriálnych sporov, napríklad v prípade Iránu, ktorý si v roku 1970 nárokoval územie dnešného Bahrajnu a skupiny ostrovov prislúchajúcich SAE, pričom argumentoval tým, že väčšina obyvateľstva je šiitského pôvodu a to je potomstvom iránskych prisťahovalcov a tým pádom Peržanov z čias veľkej Perzskej ríše.⁵ Predložené príklady tvoria len zlomok všetkých teritoriálnych nárokov a konfliktov, ktoré boli do roku 2010 oficiálne zaznamenané a neskôr v novodobých dejinách diplomacie aj formálne prejednávané na pôde OSN. Až na výnimku v podobe Irackej anexie Kuvajtu, ktorá vyústila do ozbrojeného konfliktu, takzvanej „Vojny v zálive“ (1990 -1991), boli všetky ostatné spory riešené v zásade len diplomatickou cestou.⁶

Odhladnuc od komplikovanej histórie tohto regiónu, ak sa zameriame na ekonomický aspekt, ktorý je aj ťažiskom tejto práce, môžeme konštatovať, že región Perzského zálivu tvorí jeden z najzaujímavejších hospodárskych celkov sveta. To čo spojuje tieto štáty nie sú rozdielne dejiny, ale spoločné arabské a moslimské dedičstvo. To ovplyvňuje nielen sociálnu stránku tamojšieho života, ale najmä politický a ekonomický vývoj. Modernizácia a nevídané tempá ekonomického rastu narážajú na bariéru viery hlboko zakorenenej v tradíciách. S výnimkou Iránu má štátne zriadenie v krajinách zálivu formu absolutistickej monarchie s dynastickým právom. Hoci o väčšine otázok vo vnútri

---

⁵ Do roku 1993 boli ostrovy Abu Musa, „Greater and Lesser Tunb“ pod iránskou kontrolou, až kým ich Veľká Británia oficiálne neodovzdala vláde Spojených arabských emirátov. Irán dodnes odmieta toto rozhodnutie rešpektovať, nakoľko ostrovy majú strategickú polohu priamo pred Hormuzským prielivom, čo umožňuje úplnú kontrolu dopravy v zálive oboma smermi.

⁶ V roku 1991 zaútočili iracké vojská na Kuvajtské územie s cieľom územnej anexie a zmocnenia sa rozsiahlych ropných ložísk. Okamžitou odpoveďou bola ozbrojená podpora koaličných vojsk OSN na čele so Spojenými štátmi americkými. Tento protiútok vstúpil do histórie pod názvom „Operácia púštna búrka“.
Zdroj: Trimmell, E.: *Understanding the Middle East: History, Religion and the Clash of Cultures*. 2007. s.126

krajiny rozhoduje panovník s neobmedzenou mocou, aj pod vplyvom tlaku globalizácie a silnejúcich *politických nárokov* „ľudu“ sú tendencie volajúce po väčšej demokracii v krajinách na vzostupe. Rozdiely medzi hospodárskou vyspelosťou jednotlivých petroekonomík sú vysvetľované najmä odlišnou interpretáciou islamu, ktorá sa neprejavuje len v hospodárskej ale aj sociálnej sfére. Naša generácia je svedkom zmien tradičných hodnôt a zaužívaného spôsobu myslenia, čo len potvrdzuje aj takzvaná *Arabská jar*.⁷

3.1 Hospodárstvo krajín Perzského zálivu na začiatku 20. storočia

Séria nálezov veľkých ropných ložísk naprieč štátmi Perzského zálivu medzi rokmi 1930 až 1970 znamenala zásadnú zmenu doterajšieho vývoja celej oblasti. Práve toto obdobie môžeme pokladať za akýsi začiatok niečoho, čomu sa neskôr hovorí „*Nový Stredný východ*“. Medzi tradičné hospodárske odvetvia regiónu patril najmä lov perál a rybolov, ktorým sa vyznačovali hlavne štáty ako Spojené arabské emiráty či Bahrajn. Vďaka svojej polohe na polceste medzi Európou a Juhovýchodnou Áziou sa oblasť stala po stáročia vyhľadávaným cieľom obchodných lodí a pozemných výprav, ktoré sem prichádzali s cieľom vzájomne obchodovať. Hlavnými komoditami boli drahé látky, drahokamy, perly, zlato a koreniny, ktoré tvorili v predvojnovvej Európe nedostatkový tovar. Do roku 1930 sa pomerne malý emirát Dubaj, stal najväčším a najrušnejším obchodným centrom zálivu.⁸ Málokto predpokladal, že aj po dvoch svetových vojnách, ktoré priniesli nové rozdelenie moci, nové obchodné vzťahy a po krachu lovu perál v roku 1971, ktorý už dlhšie nedokázal konkurovať rýchlejšej a efektívnejšej umelej kultivácii perlorodiek v Japonsku, sa Perzský záliv stane opäť jedným z najvýznamnejších „*nervových centier*“ svetového hospodárstva na čele s Dubajom a neskôr metropolami Abu Dhabi, Doha či Rijád.

Objavenie ropných nálezísk začiatkom 20. storočia znamenalo, že význam pôvodných hospodárskych odvetví musel ustúpiť intenzívnejšiemu rozvoju petro-

---

⁷ Začiatkom roka 2011 sa najprv štátmi severnej Afriky a neskôr aj niektorými štátmi Stredného východu vrátane Bahrajnu prehnala vlna protestov a povstaní s cieľom zmeniť doterajší spôsob vládnutia a mocenské elity. Arabská jar „národov“ je jedným z najzlomovejších okamihov v novodobých arabských dejinách. Vzhľadom na to, že práca sa zameriava hlavne na oblasť hospodárstva, téme sa budeme venovať len v týchto dimenziách v ďalších kapitolách.

⁸ Monaghan, S.: *DK Eyewitness Travel Guide: Dubai & Abu Dhabi*. 2010. s.12-22

priemyslu, do ktorého plynula väčšina kapitálu ruka v ruke s nikdy neuspokojeným dopytom západných demokracií a zvyšku štátov Ázie po ropných produktoch. Ropa v Perzskom zálive bola po prvý krát objavená v Bahrajne v roku 1932, pričom len o rok neskôr boli prvé prieskumné vrty vykonané s pozitívnym výsledkom na území kráľovstva Saudskej Arábie. Po udelení *koncesných povolení* na ťažbu sa Saudská Arábia stala jednou z prvých krajín, ktoré aktívne vstúpili do medzinárodného obchodu prostredníctvom spoločnosti Saudi Aramco, ktorá bola založená v roku 1933 americkou ťažobnou spoločnosťou SOCAL.⁹ Neskôr v štyridsiatych rokoch 20. storočia mnohé ďalšie americké ťažobné spoločnosti ako Chevron, dnes ExxonMobil, uskutočnili sériu úspešných pozemných prieskumov na juhozápadnom pobreží zálivu.

Kartel takzvaných „*Siedmich sestier*“¹⁰ neskôr prejavil záujem o budovanie priemyselných zariadení a potrebnej infraštruktúry aj na ropných náleziskách v Iráne, o ktorých sa už pred prvou svetovou vojnou predpokladalo, že patria k najväčším na svete.¹¹ Po vlne zoštátňovania tohto odvetvia v roku 1951 bolo na podnet vtedajšieho najväčšieho odberateľa – USA uvalené embargo na iránsku ropu. Sedem najmocnejších ropných spoločností však neskôr v roku 1973 sformovalo nový kartel „Konzorcium pre Irán“, ktorý mal s podporou vlády USA prebrať kontrolu nad ťažbou ropy v krajine a opäť otvoriť Irán medzinárodným trhom s ropou.

Po Druhej svetovej vojne vplyvy nadnárodných energetických gigantov na ekonomickú situáciu a hospodársku politiku jednotlivých krajín zálivu výrazne stratili na sile, hlavne v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch 20. storočia, keď sme boli svedkami silnejúcich tendencií k nezávislosti v podobe vzniku samostatných štátov, ktoré sa tak definitívne vymanili z pod takmer 200 ročnej nadvlády britskej koloniálnej správy nad ich územím. Tieto zásadné zmeny v štátno-právnom zriadení krajín zálivu mali následný dopad aj na zahraničné subjekty prevádzkujúce svoju činnosť v zálive. Zoštátňovanie a zakladanie vlastných, zväčša štátnych ťažobných spoločností a obmedzovanie

---

⁹ Standard Oil of California (predchodca dnešného Chevronu)

¹⁰ Sedem sestier je pojem označujúci sedem najväčších ropných spoločností, ktoré v čase prvých objavov ovládali až 90% ropného priemyslu. Termín bol prvý krát použitý talianskym obchodným expertom Erricom Mattei. V priebehu dekád sa vplyvom zlučovani a krachov spoločností mená „sestier“ menili, avšak pojem je dodnes z historického hľadiska používaný.

Zdroj: Beblawi, H.: *The Arab Gulf Economy In A Turbulent Age*. 1984. s.202

¹¹ Po objavení ropných nálezísk v roku 1908, spravovala ťažbu ropy v krajine spoločnosť Anglo-Persian Oil Company, neskôr po vlne zoštátňovania premenovaná na Anglo-Iranian Oil Company.

Zdroj: BBC Business History: *The Company File From Anglo-Persian Oil to BP Amoco*. [cit. 2011-11-10]. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/149259.stm>>

udeľovania koncesných povolení na činnosť zahraničným investorom výrazne zmenili rozdelenie moci a vplyvu na dianie v odvetví svetovej energetiky.

Vysoké príjmy z ťažby ropy sa stali hnacou silou hospodárskeho boomu v celom zálive až na krajiny, ktoré sa takejto rozsiahlej hospodárskej transformácii vyhli pre fundamentalistickú domácu politiku, xenofóbne myslenie a zlé riešenie sociálnych a kultúrnych rozporov. Ako príklad uvádzame Irán, s ktorého „anti-západnými“ a *antidemokratickými* politikami sa budeme stretávať aj v ďalších častiach práce.

Nasledujúce desaťročia vysokých ekonomických rastov v už nezávislých ekonomikách budú sprevádzané nielen úsilím o *hospodársku diverzifikáciu*, spoluprácu a spoločnú integráciu, ale aj množstvom nových prekážok v podobe kultúrno-politických sporov, ktoré v zásade vyústili krízy celého regiónu, ktorú badáme v súčasnosti.

3.2 Hospodárstvo krajín Perzského zálivu na prelome storočí

V priebehu druhej polovice 20. storočia si Stredný východ upevnil svoje dominantné postavenie ako región s preukázateľne najväčšími ložiskami ropy a zemného plynu. Podľa analýzy Amerického ministerstva pre energetiku, štáty Perzského zálivu sa na svetovej produkcii ropy podieľali až 25%, pričom vykazovali až 2/3 predpokladaných svetových zásob ropy a 1/3 zásob zemného plynu.¹² Najväčším svetovým doteraz objaveným ložiskom ropy a zemného plynu je oblasť Safaniya v pobrežných vodách Saudskej Arábie. Pole, ktoré bolo objavené v roku 1951 je vo vlastníctve štátneho energetického gigantu Saudi Aramco, ktoré je aj výhradným operátorom všetkých jeho zariadení.¹³

Jednou z najdôležitejších udalostí, ktoré mali dopad nielen na jednotlivé hospodárstva krajín zálivu, ktoré boli až do začiatku nového milénia takmer úplne závislé na príjmoch z ťažby ropy, bolo založenie spoločnej Organizácie krajín exportujúcich ropu

---

¹² US Energy Information Administration: *Persian Gulf Oil and Gas Exports Fact Sheet*. [cit. 2011-12-2]. Dostupné na internete: <<http://www.persianguftonline.org/interestgroups/oilfacts.htm>>

¹³ Podľa tejto správy má pole Safaniya zásoby až 37 miliárd barelov ropy, pričom produkcia v roku 1962 dosahovala 350 000 barelov za deň. Podľa štatistík z roka 2011, až 65% všetkých zásob ropy je v rukách štátnych spoločností, a iba 7% krajín povoľuje ťažbu na domácom území zahraničným obchodným korporáciám ako napríklad najväčšiemu priamemu zahraničnému investorovi v oblasti energetiky – americkému ExxonMobil.

Zdroj: Lowy, B.: *No More Gushers For ExxonMobil*. [cit. 2011-12-2]. Dostupné na internete: <<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1626994,00.html>>

(ďalej len OPEC¹⁴), ktorá vznikla po podpísaní zmluvy v irackom Bagdade 14. 9. 1960, s platnosťou od januára 1961. Organizácia sídli od roku 1965 vo Viedni a expertmi je označovaná ako jeden z najefektívnejších kartelov na svete. Do jej členskej základne medzi inými patria aj všetky krajiny Perzského zálivu, s výnimkou Bahrajnu. Hlavnými cieľmi organizácie sú koordinácia a zjednotenie ropných politík členských krajín exportujúcich túto komoditu, presadzovanie ich záujmov a zároveň stabilizácia cien a stabilizácia exportných príjmov zo svetových trhoch s ohľadom na udržanie stáleho objemu produkcie v členských krajinách a zabezpečenia trvalých dodavok do odberateľských krajín. OPEC zaručuje, že bude chrániť individuálne záujmy svojich členov pomocou spoločnej energetickej politiky.

Jedným z prvých prejavov vplyvu tejto organizácie ako jednotného obchodného bloku bola ropná kríza, alebo aj ropný šok z roku 1973, ktorá bola vyvolaná Jom Kippurskou vojnou¹⁵. Arabskí členovia tohto kartelu nárazovo znížili produkciu o 5%, pričom uvalili úplné vývozné embargo na krajiny, ktoré počas vojny podporovali Izrael, akými boli USA. Takýto stav, vyvolal neistotu a silné inflačné tlaky na finančných trhoch, ktoré vyústili do série recesií v 80-tych rokoch. Toto definitívne ukončilo enormné hospodárske rasty a prosperitu vo vyspelých trhových ekonomikách počas povojnového obdobia. Rovnako môžeme konštatovať, že roky 1973 až 1974 boli obdobím kedy OPEC ukázal svoj skutočný potenciál a schopnosť ovplyvňovať trh s ropou takým spôsobom, že akékoľvek jeho rozhodnutie, mohlo mať ďalekosiahle ekonomické a politické následky v skutočne globálnom meradle. Za ropnú krízu si organizácia vyslúžila množstvo kritiky zo strany vlád a odbornej verejnosti, ktorá bola nespokojná s tým, ako sa „obchodný kartel“ miešal do socioekonomických a kultúrnych záležitostí *tretích* krajín.¹⁶

Výsadné postavenie OPEC a jeho diktát svetových cien ropy dlho nevydržali. Po skúsenostiach zo začiatku sedemdesiatych rokov 20 storočia vzniklo mnoho iniciatív pre hľadanie nových ropných ložísk mimo arabského sveta, aby sa znížila závislosť na

---

¹⁴ Organization of Petroleum Exporting Countries

¹⁵ Jom Kippur je jedným z najvýznamnejších židovských sviatkov – „Deň zmierenia“. Práve v tento deň, zaútočili aliančné vojská Egypta, Sýrie a Jordánska na Izrael s cieľom okupácie jeho územia. Po počiatocnom úspechu a obsadení Golanských výšin a Sinajského polostrova však boli po rozsiahlej mobilizácii Izraelských vojsk podporovaných USA čoskoro zatlačené späť. Vojna trvala od 6. do 25. októbra 1973 a jednalo sa o jeden z prvých globálnych konfliktov v arabskom svete aj preto, že na stranu aliancie troch arabských štátov sa postavil vtedajší ZSSR. Tento akt bol jedným z mnohých prejavov Studenej vojny vo vtedajšom bipolárnom rozdelení sveta.

Zdroj: Bunton, M.: *History of the Middle East*. 2008. s.320

¹⁶ Beblawi H.: *The Arab Gulf Economy In A Turbulent Age*. 1984. s.124

organizácii, ktorá mieša vlastnú obchodnú agendu a ideologické postoje do veľmi hazardných rozhodnutí. Význam organizácie klesal až do osemdesiatych rokov aj vplyvom poklesu dopytu po uhľovodíkoch v dôsledku pretrvávajúcej recesie v sektoroch výroby vo vyspelých ekonomikách a následnému prepadu cien ropy na trhoch s komoditami. Na druhej strane Irán bol a stále je hrozbou pre hospodárske napredovanie v krajinách Perzského zálivu. Rozporuplné vládnutie diktátorskej dynastie *Pahlaví* a autokratické presadzovanie „prozápadných“ kultúrnych štandardov za skrytej podpory USA vyústili do Iránskej revolúcie v 1979. Počas prevratu, krajina takmer úplne prestala vyvážať ropu, na čo krajiny OPEC zareagovali súčasným zvýšením vlastnej produkcie, aby tak vykryli výpadok iránskej ropy na trhoch a zabránili neželanej nestabilite cien. Vďaka skorej intervencii sa táto situácia prejavila deficitom dodávok ropy iba v objeme 4%.¹⁷ Trhy však zareagovali veľkou panikou, čo spôsobilo, že ceny za jeden barel vyskočili až na úroveň 90 USD za barel v prepočte na súčasné ceny. Vyhrtenú situáciu v Iráne a mocenské vákuum využil aj susedný Irak, ktorého vojská vpadli na územie krajiny s cieľom získania väčšieho prístupu do Arabského mora a zmocnenia sa iránskych ropných ložísk.¹⁸ Toto obdobie je v odbornej literatúre označované ako „druhý ropný šok“.¹⁹

Ropný priemysel v Perzskom zálive prešiel až do predkrízového roku 2008 viacerými dramatickými situáciami. Ďalšie skokové zvýšenie cien, ktoré však nedosiahlo takej úrovne ako pri predchádzajúcich dvoch ropných šokoch, nastalo aj v roku 1990, po vpáde irackých vojsk do Kuvajtu. Po intervencii vojsk USA a ozbrojených síl OSN bola anexia Kuvajtu, v ktorom sa stále nachádza druhé najväčšie ropné pole v zálive, neúspešná. Konflikt z roku 1990, ktorý sa označuje jednoducho ako *Vojna v zálive*, sa niektorými odborníkmi považuje za „tretí“ a zatiaľ posledný ropný šok. Turbulentné obdobie na svetových trhoch bolo aj počas ďalších zmien na čele iránskej vlády ako napríklad v roku 2004, kedy sa do vedenia islamskej republiky dostal konzervatívny *fundamentalistický prezident* Mahmmúd Ahmadinedžád.

Dá sa povedať, že od roku 2000 sme svedkami kontinuálneho rastu cien ropy a jej derivátov až do predkrízového obdobia v roku 2008, kedy táto nová „ropná bublina“

---

¹⁷ Basil, A.: *Opec and It's Influence on Price of Oil*. [cit. 2011-12-3]. Dostupné na internete: <http://greatlakes.edu.in/gurgaon/pdf/Student_Papers/OPEC&its_Influence_on_the_Price_of_Oil_Ajit_Basil.pdf s.8>

¹⁸ Iracké mocenské ťaženia na čele so Saddámom Husajnom sa skončilo prekvapivo neúspešne, nakoľko iránske revolučné gardy dokázali účinne ubrániť svoje domáce územie. Krehké prímerie medzi oboma krajinami bolo uzavreté v roku 1988.

¹⁹ Beblawi H.: *The Arab Gulf Economy In A Turbulent Age*. 1984. s.130

v dôsledku *americkej hypotekárnej krízy* a kolapsu finančných trhov praskala a cena ropy padla zo 148 USD (júl 2008) na 40 USD (december 2008). Aj v tomto prípade OPEC aktívne participoval na cenotvorbe, pričom sa snažil koordinovať produkciu krajín smerom k jej obmedzeniu, aby tak cenu za barel vyhnal opäť hore na želanú úroveň okolo fluktuálneho pásma 70 až 80 USD. Veľká časť podnetov k inflačným a deflačným javom je spojená s neočakávanými udalosťami akými sú zahraničnoobchodné a ozbrojené vojenské konflikty či nárazová volatilita finančných trhov. Medzi takéto zaraďujeme ďalšie udalosti ako intervenciu USA v Iraku, zvrhnutie domáceho režimu Saddáma Husajna, vojnu v Afganistane a neustála hrozba v podobe nevypočítateľnej zahraničnej politiky Iránu.²⁰

3.3 Postavenie Iránu a jeho vplyv na hospodárstvo zálivu

Pokiaľ uvažujeme, že Perzský záliv je tvorený de facto iba šiestimi krajinami, nakoľko Omán má na Arabskom polostrove iba malý protektorát Musandam a Iraq nemá do Arabského mora až na deltu pohraničnej rieky *Shatt al-Arab* takmer žiadny pobrežný prístup, tak je to práve Irán, ktorý so svojou po desaťročia kontroverznou zahraničnou politikou predstavuje aj v budúcnosti pre hospodárstvo zálivu, najmä ropný priemysel, najväčšiu hrozbu. Už po viac ako dve dekády je Irán v centre záujmu Bezpečnostnej rady OSN a najmä USA. Jednou z najväčších devíz tejto krajiny pri diktovaní a ovplyvňovaní hospodárskeho a politického diania je jeho strategická poloha s množstvom vojenských základní na pobreží pomerne úzkeho Hormuzského prielivu a priľahlých ostrovoch.

Irán so svojím programom vývoja a výroby nukleárných zbraní, o ktorého existencii sa stále vedú špekulácie, sa neustále vyhýba sankciám a dokazuje svoj hospodársky vplyv špecifickou zahranično-obchodnou politikou. Väčšinu svojich dovozov realizuje Irán cez susedné krajiny zálivu, ktoré sú v integračnom zoskupení Gulf Cooperation Council. Irán tým od polovice 90-tých rokov sledoval užšiu ekonomickú spoluprácu, ktorej prípadné obmedzenie by malo veľmi negatívne účinky na proexportne zamerané ekonomiky týchto krajín.²¹ Politika Iránu je cielene zameraná na potlačenie

---

²⁰ Khan, S.: *The 2008 Oil Price Bubble*. [cit. 2011-12-2]. Dostupné na internete: <<http://www.iie.com/publications/pb/pb09-19.pdf>> s.4

²¹ Od roku 2000 dramaticky rastie objem exportov do Iránu, až na úroveň približne 13,4 miliárd USD v rokoch 2008 až 2009, s pokračujúcim trendom v rokoch 2010 až 2011. Obzvlášť v prípade SAE môžeme

akýchkoľvek „*anti-iránskych*“ tendencií na čele so Spojenými štátmi otvorene podporovanými Saudskou Arábiou, pre ktorej málo diverzifikované hospodárstvo by blokáda Hormuzského prielivu a následné obmedzenie jej ropných exportov znamenali značnú finančnú ujmu. V tomto smere Teherán vynakladá nemalé úsilie, aby krajiny zálivu odradil od spojenectva so *Západom*. Pre príklad uvedieme uskutočnenie početných podnikov typu „*joint-venture*“ s Kuvajtom a Katarom pri budovaní nových ropných polí a infraštruktúry pre ťažbu zemného plynu. Rovnako je badateľná aj preferencia obchodovania v mene SAE – *dirham*, na rozdiel od štandardného saudského *rijálu*. Iránska ideológia a jej vykonávateľ Iránska národná bezpečnosť, ktorej rozhodnutia diktujú politické a obchodné smerovanie krajiny, neuznáva saudskú vahábistickú verziu Islamu rovnako ako šiítsku prevahu v Bahrajne, pričom táto averzia sa prejavuje tak na politickej ako aj obchodnej úrovni. Naopak krajina udržuje priateľské vzťahy s Ománom, kde väčšina obyvateľstva rovnako odmieta islam prezentovaný Saudskou Arábiou a Bahrajnom. Jedným z posledných krokov krajiny pri upevňovaní strategických obchodných vzťahov bolo oficiálne povolenie prevádzkovať iránske lety na vnútroštátnej báze vydané katarskej štátnej leteckej spoločnosti Qatar Airways.²²

Začiatkom roka 2010 sme boli svedkami nečakaného vyhrotenia politických tenzií medzi Iránom a jeho hlavným obchodným partnerom SAE. Po rokoch sporov medzi kráľovskou rodinou v Abu Dhabi a Dubaji o spoločnom stanovisku k iránskej otázke, kde práve na export zameraný Dubaj nechcel stratiť jedného zo svojich najväčších importérov, sa oba emiráty dohodli na spoločnom politickom stanovisku. V pozadí tejto zmeny v postoji Dubaja mal byť aj jeho finančný kolaps v roku 2009, po ktorom stratil časť svojho politického a hospodárskeho vplyvu vo federálnej vláde emirátov. Nasledovalo okamžité embargo na dovoz produktov z emirátov do Iránu, pričom odpoveďou na tento krok bolo pozastavenie všetkých finančných transakcií do krajiny v júli 2010, spolu s prísnyim monitorovaním domácich obchodov, v ktorých figurujú iránski štátni príslušníci. Rovnako sú to práve v posledných dvoch rokoch aktívne emiráty, ktoré využívajú svoje postavenie na to, aby presvedčili aj svojho najvýznamnejšieho obchodného partnera, Čínu,

---

hovorí o značnom prínose tohto jednostranného toku tovarov a služieb, ktoré značným spôsobom umožnili krajine udržať si prebytok obchodnej bilancie v krízových rokoch. V roku 2010 dosiahol vzájomný obchod medzi oboma krajinami hodnotu až 10 miliárd USD.

Zdroj: Khorrami-Assi, N.: *Iran's Dangerous Trade Game*. [2012-1-11]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/jan/01/iran-dangerous-trade-game>>

²² Odierno, G.: *US-Iran embassy cables leaked*. [cit. 2012-1-11]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/world/us-embassy-cables-documents/198350>>

aby taktiež uvalila obchodno-politické sankcie na Irán v súlade s politikou USA a jeho spojencami v Perzskom zálive. V neposlednom rade emiráty ako členovia Rímskeho klubu garantovali svoju aktívnu participáciu na udržaní stabilnej situácie v energetike v prípade embarga na iránsky export ropy a prerušenie finančných transakcií aj s iránskou centrálnou bankou. Treba poznamenať že emiráty a konkrétne Dubaj ako hlavný uzol všetkých finančných transakcií s iránskymi bankami hrá pre Irán dôležitú úlohu.²³

Po takmer roku napätaj, ale stabilnej situácie v Hormuzskom prielive dochádza začiatkom roka 2012 opäť k otvorenému konfliktu na medzinárodnej úrovni, tento krát aj za prítomnosti ozbrojených armádnych zložiek. Po tom, čo Organizácia Spojených Národov vyzvala krajiny na uvalenie druhej vlny sankcií voči radikálnemu vládnemu režimu v krajine, ktorý naďalej aktívne podporuje obohacovanie uránu za účelom výroby atómovej bomby, začal Irán demonštrovať svoje odhodlanie na vojenskú blokádu zálivu. Tá by bola pravdepodobne založená na zamíňovaní kritických vodných plôch, aktívnej prítomnosti iránskych útočných ponoriek, prípadne by bol zvolený iný variant fyzickej zátarasu, ako potopenie lode, či umiestnenie iných väčších telies v prielive. Podľa jedného z vyjadrení iránskej tlačovej agentúry „pokiaľ si to okolnosti vyžadajú, Irán nebude váhať zahájiť ozbrojený útok voči nepriateľským objektom“. Toto tvrdenie nasledovalo po ukončení desaťdňových vojenských manévrov v zálive s jednou skúšobne vystrelenou raketou a zhromažďovaní pozemných zložiek iránskej Revolučnej gardy neďaleko Teheránu. Vyhrotený konflikt eskaloval práve v období, keď takmer 40% svetového ropného exportu prechádza Hormuzským prielivom a cena ropy sa pohybovala na jednej z najvyšších úrovní za posledné obdobie a to približne 117 USD za barel s ročnou prognózou dosahujúcou 125 USD za barel.²⁴ Prezident Spojených štátov amerických, Barack Obama, po súhlase kongresu vyhlásil úplné embargo a zákaz akejkoľvek spolupráce s domácimi iránskymi finančnými inštitútmi na čele s iránskou centrálnou bankou. Odstavenie prielivu, ktorý je vitálnym dopravným spojením medzi Perzským a Ománskym zálivom, a denne ním prejde tranzit ropy o objeme 88000 barelov, by mohlo mať za následok rozsiahle hospodárske škody a nevypočítateľnú reakciu finančných trhov a trhov s komoditami.²⁵

---

²³ Kalkbrenner, M.: *Most UAE Banks Stops Money Transfers to Iran*. [cit. 2012-1-11]. Dostupné na internete: <<http://www.emirates247.com/most-uae-banks-stop-money-transfers-to-iran-2010-09-05-1.287821>>

²⁴ Noroozi, E.: *Iran Definitely Closing Strait of Hormuz over EU oil embargo*. [cit. 2012-1-24]. Dostupné na internete: <<http://rt.com/news/iran-close-strait-hormuz-embargo-455>>

²⁵ Reuters: *Iran Fires Missiles in Gulf As Sanctions Loom*. [cit. 2012-1-24]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/iran-fires-test-missiles-in-gulf-as-sanctions-loom-437881.html>>

4 Ekonomická diverzifikácia krajín Perzského zálivu

Spoločnou črtou hospodárskeho vývoja všetkých krajín Perzského zálivu je ropný priemysel, ktorý sa stal významnou platformou pre budovanie ekonomicky vyspelých štátov s rozvinutými hospodárskymi, spoločenskými a kultúrnymi štruktúrami. Každá z krajín zálivu prešla hospodárskou evolúciou s rôznou intenzitou a dobou trvania. Vysoké príjmy z ťažby ropy a zemného plynu umožnili týmto krajinám preskočiť tradičné štádiá hospodárskeho vývoja a dostať sa tak na úroveň vysoko industrializovaných krajín západu. Čím sa *petro-priemysel* v regióne dlhšie a intenzívnejšie vyvíjal, tým väčší bol tlak na hospodársku diverzifikáciu. Na začiatku 21. storočia patrí šesť najrozvinutejších krajín zálivu medzi najbohatšie štáty sveta. S neustále sa zvyšujúcou spotrebou fosílnych palív a zmenšujúcimi sa zásobami neobnoviteľných zdrojov čelia krajiny problému, ako si aj naďalej zachovať svoje súčasné výsadné postavenie v ekonomickom systéme sveta.

4.1 „Dubajská“ dekáda rozmachu a jej dopady na krajiny zálivu

Za necelé štyri desaťročia dokázala jedna krajina to, čo rozvinutým trhovým ekonomikám trvalo celé stáročia. Na začiatku 21. storočia rýchly hospodársky rast Spojených arabských emirátov na čele s Dubajom postupne udáva tempo a smer, ktorým sa uberajú nielen ďalšie ekonomiky zálivu ale sleduje ho celý svet. Už v prvých rokoch od objavenia ropných ložísk čelili pomerne zaostalé štáty dileme, ako efektívne využiť rozsiahle finančné zdroje, ktoré im prosperujúce ropné odvetvie poskytovalo. Objavil sa taktiež problém, ako zabezpečiť trvalý ekonomický rast a prosperitu aj po „*petro-ére*“. Pre krajiny, ktoré patrili ešte v 60-tych rokoch minulého storočia do skupiny tých najmenej rozvinutých, to znamenalo voľbu takej hospodárskej stratégie, ktorá by im umožnila preklenúť technickú a technologickú medzeru v ich hospodárskych štruktúrach a ostať tak naďalej významnými hráčmi na poli svetovej ekonomiky.

Od 70-tych rokov pozorujeme rozsiahle investície do budovania infraštruktúry, ktorá je nevyhnutnou podmienkou pre budúci rozvoj akejkoľvek krajiny. Okrem cestných spojení, letísk, prístavov, inžinierskych sietí, elektrární, zariadení na odsolovanie vody, ktoré sú najväčším zdrojom pitnej vody pre domáce obyvateľstvo, sme svedkami aj viac menej výnimočných projektov, akým je aj prístav *Jebel Ali* v emiráte Dubaj. Po svojom

dokončení v roku 1973 sa stal najväčším človekom vytvoreným prístavom na svete. Dubaj tak chcel, na rozdiel od susedných výlučne na ropu zameraných ekonomík, pokračovať v svojej tradícii rušného obchodného centra.

Vlády realizujú veľké projekty sociálneho bývania, investujú do sektora zdravotníctva a vzdelávania. Väčšina rozhodnutí má autokratický charakter. Je dôležité si uvedomiť, že až do začiatku nového storočia záviseli všetky zásadné strategické rozhodnutia o forme a budúcom smerovaní krajiny zväčša od jedinej osoby – *panovníka*.

Potom, čo sa Britské impérium postupne vzdalo správy nad územím zálivu sme svedkami vlny vzniku samostatných suverénnych štátov.²⁶ S cieľom užšej hospodárskej a politickej integrácie sa 2. decembra 1971 spojilo sedem nezávislých emirátov, aby tak behom nasledujúcich rokov vytvorili druhú najväčšiu ekonomiku zálivu a jednu z najdynamickejších ekonomík sveta.²⁷ Na to, aby nová krajina začala napredovať, bola potrebná osobnosť – silný vodca s víziou, ktorá by ukázala cestu rozvoja nielen emirátom, ale aj zvyšku regiónu. Hoci sa po zjednotení emirátov stal prezidentom SAE šejk Zayed bin Sultán al-Nahyan, vládca najväčšieho a najbohatšieho emirátu – Abu Dhabi, ďaleko ambicióznym politikom bol práve šejk Mohamed bin Rašid al-Maktoum, absolutistický vládca Dubaja, premiér SAE a bratranec šejka Zayeda.²⁸ Ako neskôr uvedieme, bol to práve Dubaj a zvyšok emirátov, ktoré sa stali katalyzátorom celého procesu masívnej hospodárskej diverzifikácie v regióne.

V porovnaní so Saudskou Arábiou, Kuvajtom, Katarom a emirátom Abu Dhabi mal Dubaj len zlomok zásob ropy a zemného plynu, čo len zvyšovalo tlaky na diverzifikáciu.²⁹ V roku 1999 prezentovala Dubajská obchodná komora správu, podľa ktorej mala byť ťažba v emiráte ukončená do 20 rokov. Syn šejka Rashida, dubajský korunný princ Mohammed

---

²⁶ Kuvajt: 19. Jún 1961, Bahrajn: 15. August 1971, Katar: 3. September 1971; Kráľovstvo Saudskej Arábie vzniklo ako nezávislý štát už v roku 1932. Irán figuroval ako nezávislý štát ešte ako pôvodná Perzská ríša. Ústava definovala krajinu ako islamskú republiku v roku 1979.

²⁷ Emiráty Dubaj, Sharjah, Ajman, Raz al-Khaimah, Fujeirah, Um al-Quwain na čele s najväčším emirátom Abu Dhabi spolu vytvorili úniu s federatívnym usporiadaním vlády. Jedným z dôvodov tohto politického a ekonomického zväzku bola aj snaha o ukončenie územných sporov, ako napríklad medzi Dubajom a Abu Dhabi. V ústave z roku 1972 je ustanovené, že trvalým prezidentom SAE je vládca Abu Dhabi a premiérom krajiny je vládca Dubaja. Obe funkcie sú dedičné.

²⁸ Rody al-Nahyan a al-Maktoum pochádzajú z toho istého kočovného kmeňa, ktorý okolo roku 1095 obýval oázy púšte Rub al-Chalí. Kmeň Bani Yas sa neskôr usadil na mieste súčasného Abú Zabí, pričom odtrhnutý pastiersky kmeň al-Falsa sa usadil na mieste starého Dubaja.

Zdroj: Monaghan, S.: *DK Eyewitness Travel Guide: Dubai & Abu Dhabi*. s.138

²⁹ Saudská Arábia produkovala behom 80-tych až 90-tych rokov minulého storočia v priemere 3 až 4 milióny barelov ropy denne, pričom v porovnaní Dubaj produkoval iba zlomok, približne 170 až 230 000 barelov. Zdroj: Chapin-Medz, H.: *Saudi Arabia: A Country Study*. [cit. 2012-1-24]. Dostupné na internete: <<http://countrystudies.us/saudi-arabia/41.htm>>

bin Rashid al-Maktoum prišiel na začiatku milénia s víziou, ktorá ďaleko prekonalala jeho súčasnosť. Podľa vládou vypracovaného strategického rámca *Dubai Strategic Plan 2015* sa mal emirát v horizonte 15 rokov stať najprosperujúcejšou ekonomikou zálivu, úplne nezávislou na príjmoch z ťažby ropy, pričom za *štyri základné piliere* novej hospodárskej štruktúry považoval *sektor obchodu, finančných služieb, logistiky a turizmu*. Okrem ekonomických aspektov pojednával dokument aj o sociálnej podpore obyvateľstva, jeho rovnosti, vysokej životnej úrovni a dokonca aj o prísnej politike transparentnosti s nakladaním štátneho rozpočtu, jeho príjmami a výdavkami. Bol to vôbec prvý rámcový dokument svojho druhu prijatý krajinou Perzského zálivu, ktorý podrobne definoval nové hospodárske sektory a spôsob ich budovania.³⁰

Jednou zo zásadných prekážok, ktorej musela dubajská vláda čeliť boli finančné zdroje, ktoré ani z ďaleka nestačili na realizovanie dubajskej vízie o globálnej metropole Stredného východu a celého arabského sveta. Problémom bolo, ako prilákať priame zahraničné investície do krajiny, v ktorej sa reálne do ničoho iného, ako postupne upadajúceho ropného priemyslu investovať nedalo. Hlavnou prioritou sa preto stal marketing, ktorý z Dubaja spravil hodnotnú a dôveryhodnú *obchodnú značku*.

Symbolickým začiatkom „*novej éry*“ Stredného východu sa stal rok 2000, keď bol otvorený najvyšší, najdrahší a najluxusnejší hotel na svete, veža *Burj al-Arab*, ikonická budova v tvare plachetnice postavená na umelom ostrove vzdialenom 280 metrov od dubajského pobrežia. Pre účely tejto práce môžeme konštatovať, že hotel Burj al-Arab urobil pre Dubaj to isté čo *Eiffelova veža* pre Paríž, či *Socha slobody* pre New York.

Potenciál Perzského zálivu ako turistickej destinácie, ktorá má takmer 300 slnečných dní v roku, spočíval hlavne v jej dostupnosti z významných metropol západnej Európy a východnej Ázie. Vďaka historickým väzbám na bývalé Britské impérium, Commonwealth a intenzívnym obchodným stykom s krajinami Juhovýchodnej Ázie, boli tieto dva smery v centre dubajského záujmu, a to najmä majetné obyvateľstvo s dostupnými finančnými zdrojmi. Okrem budovania turizmu v emiráte bolo ďalšou snahou vlády vytvoriť dostatočne silný domáci dopyt, ktorý by prilákal priame zahraničné investície. Toto sa z počiatku ukázalo ako problém, pretože sčítanie ľudu z roku 2000 udávalo, že Dubaj má len približne 862 000 obyvateľov, čo predstavovalo pre druhý

---

³⁰ Chamber of Trade and Commerce: *Dubai Strategic Plan Under Review*. [cit. 2012-1-25]. Dostupné na internete: <http://www.deg.gov.ae/SiteCollectionImages/Content/pubdocs/Dubai_Strategic_Plan_2015.pdf> s.6

najväčší emirát z federácie SAE prekážku v jeho vysokých ambíciách, najmä čo sa týka pracovnej sily, ktorej bol v tom čase v krajine nedostatok.³¹

Vláda sa rozhodla riadiť nepísanou doktrínou „*Build it and they will come*“ - *Postavme to a oni prídu*. Problém nedostatočnej pracovnej sily sa rozhodla riešiť zintenzívnením „importu“ lacnej pracovnej sily z krajín Juhovýchodnej Ázie – Indie, Bangladéša, Pakistanu či Srí Lanky, ktorí boli ochotní pracovať za zlomok mzdy ako menej početné domáce obyvateľstvo. Pre ďalšie zatraktívnenie emirátu a upevnenie jeho novej hospodárskej stratégie boli zahájené *dve nové vládne iniciatívy*. Prvá v podobe zníženia daňového zaťaženia pre prísťahovalcov a zahraničné obchodné subjekty, ktoré deklarovali úmysel začať v emiráte obchodnú činnosť, respektíve zabezpečiť si trvalý pobyt v prípade fyzických osôb. Druhou bolo zrušenie legislatívy obmedzujúcej vlastníctvo nehnuteľností len pre domáce obyvateľstvo.³² Dubaj s jasným plánom stál pred poslednou prekážkou a tou bolo iba 72 kilometrov dlhé pobrežie, ktoré bolo v tom čase skoro úplne zastavané. Ako praktické riešenie sa ukázalo využiť zvyšné ropné bohatstvo a dobré meno emirátu na projekty umelej rekultivácie pobrežia. V roku 2001 zahájil novozaložený dubajský štátny developer Nakheel, za silnej mediálnej podpory, svoj prvý megaprojekt *Palm Jumeirah*, ostrov v tvare palmy a najväčší umelý ostrov aký bol kedy človekom vytvorený. Viac ako 4500 víl a porovnateľné množstvo apartmánov bolo rozpredaných „off plan“³³ behom prvých 72 hodín od začatia predaja.³⁴ Ostrov Palm Jumeirah položil základy tomu, čomu neskôr budeme hovoriť „*dubajská realitná bublina*“. Po opätovných úspešných marketingových kampaniach a všeobecnej propagácie Dubaja ako „mierumilovného prístavu prosperity a pokoja“ vo vriacom kotly Blízkeho východu sme svedkami kompletnej transformácie hospodárstva emirátu. Rastúci záujem obchodných subjektov a zahraničných investorov pozitívne pôsobil aj na sektor logistiky – lodnej a leteckej dopravy, najmä štátneho prepravcu Emirates a prístavného operátora DP World.

---

³¹Dubai Statistic Center: *Total No. of Population, Housing & Buildings – Annual Report*. [cit. 28. 1. 2012]. Dostupné na internete: <<http://www.dsc.gov.ae/Reports/805913462CSFB00-02-02.pdf>>

³² Štátne občianstvo SAE nemôže získať osoba, ktorá nie je v rodinnom zväzku s inou osobou tohto štátneho občianstva. Táto legislatíva mala za úlohu chrániť štedrý sociálny systém, ktorý tento „welfare state“ za roky pre domáce obyvateľstvo vybudoval. Nová legislatíva v oblasti bývania umožňovala kúpu akejkoľvek nehnuteľnosti aj osobám bez štátneho občianstva SAE na 99 rokov s možnosťou opätovného predĺženia kúpneho povolenia.

³³ Spôsob predaja nehnuteľností „off plan“ znamená predaj nehnuteľnosti osobe iba na papieri, bez toho aby reálne, fyzicky existovala. Cerifikát vlastníctva je možné predať ďalej, pričom sa k nemu vzťahujú všetky súčasné aj budúce práva na nehnuteľnosť.

³⁴ Andersen, CH.: *The Palm Jumeirah Sold Out in 72 Hours*. [cit. 2012-2-2]. Dostupné na internete: <<http://www.ameinfo.com/42168.html>>

Po pozoruhodnom úspechu prvého ostrova zahajuje v roku 2003 developer Nakheel druhý, dvakrát taký veľký palmový ostrov – Palm Jebel Ali, ktorý sa mal stať domovom pre viac ako 250 000 nových obyvateľov. V tom istom roku začína tá istá firma aj s výstavbou súostrovia „Svet“ alebo aj The World, skupiny približne 250 umelých ostrov, usporiadaných v tvare mapy sveta. Do roku 2005 dosahuje hodnota všetkých „off plan“ projektov Nakheelu, ako najväčšieho obchodného subjektu v emiráte okolo 50 miliárd USD. Spoločnosť tak dosiahla väčšiu trhovú kapitalizáciu ako dubajský ENOC (Emirates National Oil Company), ktorý bol dovtedy najväčším zdrojom príjmov do štátneho rozpočtu.³⁵

V súlade s víziou koncepcie *Dubai 2015 Strategic Plan*, ktorá považuje kapitálové trhy a finančné služby za jednu z hlavných záujmových oblastí pre zachovanie trvalého ekonomického rastu, bola v roku 2000 založená prvá dubajská burza, nasledovaná v roku 2005 Dubai International Financial Exchange, dnes evidovaná ako NASDAQ Dubai. V roku 2007 prešli obe inštitúcie pod správu holdingovej spoločnosti Borse Dubai, ktorá je súčasťou portfólia štátnej investično-developerskej korporácie Dubai International Financial Center (ďalej len DIFC). DIFC zastrešuje všetky finančné aktivity v emiráte.³⁶ Ako je ďalej uvádzame, značná časť podnikateľských subjektov nielen v Dubaji a zvyšku emirátov ale aj v susedných krajinách zálivu je vlastnená vládou. Jedným z hlavných dôvodov „anti-privatizačných“ tendencií bolo najmä udržanie kontroly nad súkromným sektorom, jeho príjmami a ich redistribúciou, a v neposlednom rade schopnosť diktovať tempo a smer ktorým sa ekonomika krajiny bude uberať. V centre záujmu boli najmä podniky dosahujúce najväčšiu ziskovosť, respektíve pôsobiace v nových hospodárskych odvetviach, vyžadujúcich si dohľad a ochranu. Dubaj dal základy špecifickej forme „korporátneho hospodárstva“ založenom na existencii dvoch, troch veľkých štátnych holdingoch, spravujúcich množstvo ďalších spoločností z konkrétneho podnikateľského odvetvia. Môžeme povedať, že vláda v tomto prípade vystupuje ako „podnikateľ“ a je tak pomerne nezávislá od príjmov z daní. Medzi najväčšie dubajské konglomeráty patria aj v súčasnosti Dubai World, Dubai Holding a Investment Corporation of Dubai – investičné rameno vlády.

---

³⁵ Nakheel Development: *Nakheel Launches Comprehensive Recapitalisation Plan*. [cit. 2012-2-4]. Dostupné na internete: <<http://www.nakheel.com/en/news/nakheel-launches-comprehensive-recapitalisation-plan>>

³⁶ V roku 2007 kúpil holding Borse Dubai 28,88% podiel londýnskej London Stock Exchange. Podiel sa behom reštrukturalizácie vládnych aktív v roku 2010 zmenšil na 19,99%. Zdroj: Magnusson, N.: *Dubai to Buy Stakes in Nasdaq LSE*. [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aqzGAS7oAezg>>

Dubajská ekonomika zaznamenáva v roku 2005 najväčší medziročný rast, a to až 17%, čo predstavuje celkové HDP za rok vo výške až 37 miliárd USD. Markantná je najmä zmena podielu sektora ropného priemyslu, ktorý tvoril už len približne 6% HDP emirátu, v porovnaní so sedemdesiatimi rokmi 20. storočia, kedy tento sektor dosahoval až 92%-ný podiel. Najväčšie príjmy emirátu tvorí trh s nehnuteľnosťami a sektor stavebníctva, finančné služby, logistika, obchod, osobná doprava a v neposlednom rade turizmus.³⁷ *Dubaj sa v roku 2005 stáva najrýchlejšie rastúcou ekonomikou na svete.* Štátom podporované projekty business parkov a zón s nízkym daňovým zaťažením prilákali do emirátu stovky veľkých nadnárodných korporácií a tisícky subjektov malého a stredného podnikania. Dubaj sa stáva skutočnou multikultúrnou metropolou nielen regiónu Perzského zálivu, ale celého Stredného východu.³⁸

Kým sektory turizmu, finančných služieb, logistiky, osobnej prepravy (dubajské medzinárodné letisko, štátny letecký dopravca Emirates, správca prístavu Jebel Ali a jeden z najväčších prístavných operátorov na svete - spoločnosť Dubai Port World.), zaznamenávajú zdravý a stabilný rast, trh s realitami sa začiatkom roka 2007 dostáva do enormných a trvalo neudržateľných rozmerov. Jedným z katalyzátorov rapídneho rozmachu Dubaja v rokoch pred globálnou recesiou z rokov 2008 až 2010 bola ľahká dostupnosť veľkých úverov od Európskych bánk a ďalších finančných inštitúcií, ktoré v eskalujúcich cenách dubajského trhu s nehnuteľnosťami videli ľahkú a bezpečnú možnosť ako investovať a zhodnotiť svoje voľné finančné zdroje. V spojení s nízkou reguláciou trhu a takmer nulovým byrokratickým aparátom môžeme konštatovať, že v Dubaji mohol postaviť kto chcel, čo chcel, kde chcel a kedy chcel. Nekontrolovaný prílev priamych zahraničných investícií a úvery poskytované veľkými bankami ako Royal Bank of Scotland, Deutsche Bank, Standard Chartered či HSBC štátnym developerom ako Nakheel na realizáciu nákladných projektov umelej rekultivácie pobrežia pôsobili na trh s dubajskými nehnuteľnosťami ako „steroidy“. Roky 2007 až 2008 znamenajú pre Dubaj vrchol vo všetkých hospodárskych sférach. Nakheel zahajuje posledný z trojice palmových ostrov – ostrov Palm Deira, trikrát taký veľký ako prvý ostrov Palm Jumeirah, nasledovaný

---

³⁷ Allabar, A. 2008. *Dubai Economic Overview*. [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <http://www.sentinel.ae/article_why_dubai.php>

³⁸ Dubaj a jeho špecializované business parky sa stali predlohou pre mnohé podobné v regióne a dokonca aj v Európe. Pre príklad uvádzame Dubai Media City – sídla zahraničných televízií, Dubai Internet City – telekomunikačný operátory, Dubai Industrial City – priemyselné parky, Dubiotech – farmaceutický priemysel, veda a výskum, International Media Production Zone a Dubai Studio City – filmové štúdiá a produkcia a nakoniec zmiešaný techno-park TECOM fázy I a II.

mamutím projektom Dubai Waterfront – sériou umelých ostrovov s dvojnásobnou rozlohou ako Hong-Kong a plánovanou populáciou 2,5 milióna obyvateľov. V Dubaji v tom čase pôsobí cez 500 stavebných, konzultantských a architektonických firiem. Hodnota všetkých projektov v emiráte dosahuje kumulatívne približne 350 miliárd USD, v porovnaní s HDP emirátu, ktoré sa pohybuje na úrovni 56 miliárd USD.³⁹ *Dubaj sa stáva najväčším trhom s realitami a najväčším „staveniskom“ sveta.* Môžeme povedať, že Dubaj úspešne diverzifikoval svoje hospodárstvo a po rope našiel novú vysokohodnotnú „komoditu“ – nehnuteľnosti.

Vlna stavebného boomu neobišla ani zvyšok emirátov, ktoré však pre pulzujúci Dubaj nepredstavovali veľkú konkurenciu. Spoločným znakom sa okrem iného stala orientácia na turizmus a budovanie infraštruktúry pre potenciálne priemyselné parky, ktoré majú v zálive stále pomerne slabé zastúpenie. V súčasnosti je Dubaj zodpovedný za takmer 95% „neropnej“ časti HDP SAE, pričom podiel jeho ekonomiky na celkovom HDP emirátov sa pohybuje na úrovni 25%. Badáme jasnú orientáciu krajiny na východné ekonomiky. Medzi najväčších exportných partnerov krajiny patria India (16,4%), Japonsko (15,2%), Irán (11,9%), Južná Kórea (6,4%) a Thajsko (4,7%). Hlavným exportným artiklom sú uhľovodíky s rastúcim trendom v reexporte tovarov a služieb importovaných do krajiny prostredníctvom veľkých logistických centier ako prístav Jebel Ali, či moderné medzinárodné letiská. Silnejúcim odvetvím je aj obchod s cennými kovmi v rámci komoditných búrz taktiež v Dubaji a Abu Dhabi. V tomto smere je zloženie najväčších importných partnerov takmer rovnaké, s dominantnou prevahou Indie (19,1%) a ďalej Číny (13,8%), USA (7,5%) a Japonska (4,8%), pričom v centre záujmu sú najmä stavebné stroje, rôzne technické zariadenia, elektronika, potraviny a plasty. Pri analýze súčasného postavenia krajiny v rámci svetového obchodu nesmieme opomenúť ani krajiny EÚ, ktoré sa na importoch do SAE podieľajú objemom 21,2%. Celkovo hodnotíme, že najväčším obchodným partnerom emirátov je India a Čína. Táto väzba je badateľná aj v silnom dopyte indických a čínskych subjektov po nehnuteľnostiach a službách v oblasti turizmu.⁴⁰

---

³⁹ Colliers ME: *Dubai Real Estate Overview*. [cit. 2012-2-20]. Dostupné na internete: <<http://www.colliers-me.com/Files/services/9.pdf>>

⁴⁰ Dubai Statistic Center: *United Arab Emirates – Main Economic Indicators*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/september/tradoc_113458.pdf>

4.2 Proces diverzifikácie v ďalších krajinách Perzského zálivu

Po vzore úspešného dubajského modelu začal aj Bahrajn v polovici 90-tych rokov minulého storočia pracovať na takej legislatíve, ktorá by krajinu otvorila trhom a umožnila profitovať z prichádzajúcich zahraničných firiem, pracovnej sily a kapitálu. Podľa *Indexu ekonomickej slobody* z roku 2011 patrí Bahrajn a jeho právny systém k jedným z najliberálnejších v regióne Blízky Východ a Severná Afrika.⁴¹

Krajina, podobne ako ďalšie štáty zálivu budovala svoje hospodárstvo na tradičnom obchode s perlami a rybolove. Objav ropy v roku 1935 a vlna zoštátnovania v roku 1980, kedy väčšina aktivít americkej ťažobnej spoločnosti Caltex prechádza pod Bahrain National Oil Company, umožnili rozvoj nielen infraštruktúry krajiny, bývania a kvalitných sociálnych programov ale dali priestor pre vytýčenie cieľov rozvoja malej ekonomiky so zásobami ropy porovnateľnými s tými v Dubaji. Na rozdiel od Dubaja, ktorý v roku 2001 deklaroval svoju ambíciu stať sa turistickým a obchodným centrom regiónu, Bahrajn hľadal možnosti ekonomickej diverzifikácie v rozvoji bankovníctva a finančných služieb, ktoré mali v krajine dlhú tradíciu. Po prijatí vládných dekrétov umožňujúcich činnosť zahraničných bankových a investičných spoločností a zjednodušení cezhraničného pohybu kapitálu v roku 2001 si v krajine založilo svoje sídla a pobočky cez 100 finančných inštitúcií. Nová banková a finančná štvrť *Bahrain Financial Harbour*, v hlavnom meste Manama, rýchlo prebehla konkurenciu v podobe Dubai International Financial Center v emiráte, ktorý sa väčšmi venoval trhu s nehnuteľnosťami a expandujúceho turizmu. V roku 2008 bola krajina vyhlásená za najrýchlejšie sa rozrastajúce finančné centrum na svete. Jednou z najväčších devíz bola špecializácia sa na islamské bankovníctvo a *sukuk* dlhopisy ako veľmi bezpečnú a pomerne výnosnú formu investovania. V tomto období tvorí ropný priemysel už len 35% HDP krajiny z pôvodných 60% v rokoch 1990 až 1991.⁴²

Čistá línia krajiny ako „Švajčiarska“ *Blízkeho východu* však dlho nevydržala a tiež ustúpila tlaku dopytu investorov po nehnuteľnostiach v Perzskom zálive. Jedna z najväčších *súkromných* finančných skupín v krajine – Arcapita Group zahajuje v roku 2006 projekt Bahrain Bay – sériu umelých ostrovov pri pobreží mesta Manama, ktoré majú slúžiť ako nová administratívna štvrť mesta. V tom istom roku začínajú práce na

---

⁴¹ The Heritage Foundation: *Index of Economic Freedom*. [cit. 2012-3-2]. Dostupné na internete: <<http://www.heritage.org/index>>

⁴² Jonckheere, K.: *Bahrain Expected to Bustle*. [cit. 2012-3-2]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/bahrain-expected-bustle-149877.html>>

„mamutom“ projekte obdobnom dubajským umelým palmovým ostrovom. Skupina 15 ostrovov Durrat al-Bahrain v tvare morských živočíchov, v celkovej hodnote 6 miliárd USD a s plánovanou populáciou 60 000 obyvateľov vzniká ako joint-venture medzi bahrajnskou vládou a *dubajským* súkromným developerom Tameer Properties, ktorý sa tak snažil rozšíriť svoje aktivity o nový neprehustený trh.⁴³

Ďalšou z trojice rozlohou malých krajín, ktorým sa v práci venujeme je Katar. Základy hospodárstva boli tradične vybudované na love perál a rybolove. Avšak v 40-tych rokoch 20. storočia prešla krajina po objave ložísk ropy a zemného plynu rapídny vývojom a ekonomickou zmenou po kvalitatívnej aj kvantitatívnej stránke. Krajina má tretie najväčšie zásoby kvapalného zemného plynu na svete a v súčasnosti je najväčším exportérom tejto suroviny. Katar, má podľa posledných štatistík približne 1,85 milióna obyvateľov, HDP za rok 2011 vo výške 182 miliárd USD, rovnako ako Bahrajn takmer nulové dane z príjmu fyzických a právnických osôb a takmer 94% všetkej pracovnej sily tvoria cudzinci bez katarského štátneho občianstva či trvalého pobytu. *Tieto faktory sa stali predpokladom na to aby sa Katar s HDP na obyvateľa vo výške 103 275 USD stal krajinou s najvyšším príjmom na obyvateľa a najbohatšou krajinou na svete.*⁴⁴ Životná úroveň katarského domáceho obyvateľstva sa takmer vo všetkých ohľadoch vyrovnáva životným podmienkam v rozvinutých krajinách západnej Európy, o čom svedčia aj posledné dáta štatistík *Human Development Index* z roku 2011.⁴⁵

Podľa údajov z roku 2008 tvoril kvapalný zemný plyn 85% exportov krajiny, 55% HDP a 70% príjmov vlády. Špecifické postavenie v rámci krajín zálivu má Katar najmä v dôsledku striktnnej a efektívnej hospodárskej politiky, ktorá dosahuje už ôsmy rok v poradí enormný *prebytok* štátneho rozpočtu. Môžeme konštatovať, že malá krajina má v súčasnom období viac voľných finančných zdrojov ako dokáže reálne preinvestovať. Podľa vládnych štúdií z roku 2005 má Katar celkové zásoby ropy 15 miliárd barelov a zásoby kvapalného zemného plynu ako hlavného exportného artiklu 26 biliónov, ktoré by

---

⁴³ Gillard, P.: *Durrat al Bahrain Unveiled at Cityscape Property Exhibition*. [cit. 2012-3-4]. Dostupné na internete: <<http://www.ameinfo.com/215406.html>>

⁴⁴ Pre zdôraznenie pozície Kataru v rámci rozdelenia svetového bohatstva uvádzame aj ďalšie priečky z rebríčka magazínu Forbes: 2. Luxembursko: 81 000 USD, 3. Singapur: 56 000 USD, 4. Nórsko: 52 000 USD, 5. Brunei: 48 000 USD, 6. Spojené arabské emiráty: 47 500 USD a 7. Spojené štáty americké: 47 000 USD

Zdroj: Forbes: *The World Richest Countries List*. [cit. 2012-3-4]. Dostupné na internete: <<http://www.forbes.com/pictures/egim45egde/7-united-states/#gallerycontent>>

⁴⁵ United Nations Development Programme: *Human Development Report 2011*. 2011. s.22

pri súčasnej produkcii mali ekonomike vydržať najmenej 35 až 40 rokov.⁴⁶ Efektívne využitie hospodárskeho potenciálu, diverzifikácia a investovanie do domácich a zahraničných aktív mimo sektor energetiky sa stali hlavnou doktrínou vládnej politiky Kataru pre nasledujúce obdobie.

Pod tlakom silnej konkurencie okolitých krajín musela vláda hľadať také odvetvie pre investovanie, ktoré by dokázalo obstáť v hospodárskej súťaži s pulzujúcimi metropolami ako Dubaj, či Abu Dhabi a Manama. V roku 1995 založená organizácia Qatar Foundation, ktorá má „pomôcť Kataru na prechode z uhl'ovodíkovej ekonomiky k vedomostnej ekonomike pomocou hľadania a rozvoja ľudského potenciálu“.⁴⁷ Qatar Foundation je jednou z najbohatších organizácií na svete. Jej program presne definuje tri piliere ekonomického pokroku a to *vedu a výskum, vzdelávanie, a rozvoj bývania*. Hlavnou úlohou je prilákať do krajiny obchodné subjekty z oblasti IT, zdravotníctva a humanitných odborov. Organizácia spravuje niekoľko vládnych fondov, prostredníctvom ktorých financuje také projekty ako technologický park Qatar Science&Research Park, špičkové zdravotnícke stredisko Sidra Medical&Research Center či vedecký inštitút Qatar Computing Institute. Qatar Foundation má v portfóliu skupinu nadácií pre podporu školstva a najmä univerzitného vzdelania. Finančne podporuje mnohé zdravotnícke zariadenia po celom svete. Organizácia je pravidelným usporiadateľom medzinárodných konferencií, ktorých tematikou je rozvoj ľudského kapitálu, riešenie problémov globalizácie a chudoby tretieho sveta. Ďalej sa účastní mnohých joint-venture projektov ako špičkového univerzitného mestečka Education City v Dohe, či výstavby nového Qatar Convention&Exhibition Center. Je oficiálnym sponzorom podujatí ako *Qatar Career Fair* či významnej konferencie pre podporu spolupráce mladých talentov z rôznych častí sveta – *The Doha Debates*.

Marketing krajiny v podobe podpory *filantropie*, charity a ďalších nadácií ako Unicef, Unesco či Červený kríž jej pomáhajú budovať dobré meno v zahraničí. Doha, ako hlavné mesto krajiny, má ambíciu stať sa jedným z najvýznamnejších športových a kultúrnych centier sveta. V roku 2006 bola hosťujúcim mestom 15-tych Ázijských hier. Projekty ako Aspire Sports Academy a Doha Sports City sa stali základom pre ambíciu Kataru hostiť Letné olympijské hry. Po neúspešnej kandidatúre na rok 2006 sa Kataru

---

⁴⁶ Greenfield, B.: *Forbes Report: UAE, Qatar Among the World's Richest Countries*. [cit. 2012-3-4]. Dostupné na internete: <<http://www.emirates247.com/business/qatar-uae-among-richest-countries-forbes-2012-02-26-1.445084>>

⁴⁷ Qatar Foundation: *Qatar Foundation Factsheets*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.qf.org.qa/discover-qf/about-qf>>

v roku 2010 podarilo získať titul usporiadateľskej krajiny Majstrovstiev sveta vo futbale FIFA 2022.

Krajina je dôležitým „hráčom“ na poli globálnych investícií. Katarský vládny investičný fond Qatar Investment Authority je jedným z najväčších arabských investorov v Európe. Katar nepriamo financuje množstvo stavebných projektov vo Veľkej Británii, hlavne v Londýne a taktiež vo Francúzsku a Nemecku. Okrem nehnuteľností skupuje hodnotné aktíva ako hotely, obchodné a rezidenčné objekty v lukratívnych mestských štvrtiach. Ako príklad uvádzame známy obchodný dom Harrods, ktorý v roku 2010 odkúpila štátna spoločnosť Qatar Holdings od egyptského podnikateľského magnáta Mohameda al-Fayeda. Do začiatku letných olympijských hier v Londýne v júli 2012 má byť dokončená aj najvyššia budova v Európe – London Bridge Quartier, známa aj ako „Shard Tower“ od developerskej skupiny Sellar Properties, ktorá je tiež finančne krytá katarským fondom.⁴⁸

Poslednou krajinou, ktorú v tejto podkapitole spomenieme, je Kuvajt, krajina, ktorá sa v odbornej verejnosti spája skôr s udalosťami z rokov 1990 až 1991, kedy došlo k anexii štátu susedným Irakom, pod vedením vtedajšieho autoritárskeho prezidenta Saddám-a Hussein-a. V centre záujmu irackých vojsk bolo jedno z najväčších ropných polí, Rumaila v kuvajtsko-irackej pohraničnej oblasti. Krajina útokom utrpela značné škody, nielen sociálnym, kultúrnym, ekonomickým a zdravotným traumatizovaním obyvateľstva ale aj deštrukciou existujúcej hospodárskej infraštruktúry. Náklady na intervenciu koalíčných vojsk stáli Kuvajt 17 miliárd USD. Trvalo dva roky kým krajina opäť dosiahla hospodársky výkon pred okupácie, pričom celkové náklady na obnovu sa vyšplhali do výšky 50 miliárd USD.⁴⁹

V súčasnosti má obyvateľstvo krajiny jeden z najvyšších príjmov na hlavu na svete. Odhadovaný HDP z roku 2011 sa pohybuje na úrovni 139 miliárd USD, pričom petropriemysel tvorí okolo 55%. Narastajúce tlaky na diverzifikáciu sa premietli do zvýšenej participácie vládnych inštitúcií v sektore financií a bankovníctva. Kuvajtská národná banka je po Saudskej Arábii druhým najväčším držiteľom menových rezerv v arabskom svete. Rovnako má index kuvajtskej burzy druhé najväčšie bodové ohodnotenie v regióne, pričom samotný finančný dom zastrešuje viac ako 200 kótovaných firiem s celkovou trhovou kapitalizáciou 235 miliárd USD. Kuwait Investment Authority je najstarším a

---

⁴⁸ Ormsby, A.: *Qatar Investor Buys UK Department Store Harrod*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.reuters.com/article/2010/05/08/us-harrods-idUSTRE6470V520100508>>

⁴⁹ Casey, M.: *The History of Kuwait: The Greenwood Histories of Modern Nations*. 2007. s. 140

štvrtým najväčším štátnym investičným fondom na svete, s portfóliom v trhovej kapitalizácii približne 296 miliárd USD ⁵⁰

S výnimkou financií, v porovnaní s ostatnými štátmi Perzského zálivu, hlavná vlna ekonomickej diverzifikácie v smere boomu na trhu s realitami a turizmu krajinu obišla. Za výnimku možno považovať iba mamutí projekt Madinat al Hareer - City of Silk, alebo aj „Hodvábne mesto“. Projekt nového hlavného mesta krajiny s plánovanou populáciou 700 000 obyvateľov by mal kuvajtskú vládu stáť viac ako 94 miliárd USD a po dokončení by sa jednalo o najväčší a najdrahší stavebný projekt, aký bol kedy uskutočnený. Súčasťou „Hodvábneho mesta“ by mal byť aj nový prístav Bubiyan Port, ktorý by sa tak stal *tranzitným uzlom* pre Kuvajt, Irak a Irán. Celému projektu by podľa plánov mal dominovať ďalší z rady plánovaných „*super-mrakodrapov*“ pre Stredný Východ, a to 200-poschodová veža Burj Mubarak al-Kabir. Hoci vláda ambiciózneho projektu doteraz oficiálne nezačala ani nezrušila, prípravné práce boli koncom roka 2009 odložené na dobu neurčitú. Príčiny môžeme hľadať v svetovej hospodárskej kríze, ktorá negatívne ovplyvnila stabilitu kuvajtského finančného systému. Kuvajtská centrálna banka bola v tom istom roku nútená intervenovať a jednorazovo vypustiť do obehu 15 miliárd USD, aby tak stimulovala domácu ekonomiku a predišla oslabeniu hospodárskeho rastu krajiny.⁵¹

4.3 Osobitné postavenie Saudskej Arábie v procese diverzifikácie

Za výnimku od všeobecne prijatého trendu v posledných 20 rokoch môžeme považovať kráľovstvo Saudskej Arábie, ktorá ma podľa analýz štátneho energetického gigantu Aramco zásoby ropy v objeme približne 700 miliárd barelov s predpokladaným zvýšením kapacít v najbližších 20 rokoch na 900 miliárd barelov. Aramco si ako jediný producent v krajine trvalo udržiava monopolné postavenie. Spravuje viac ako 100 pozemných a podmorských ropných polí a odhaduje sa, že pri produkcii 500 000 barelov ropy denne (rok 2008) vydržia saudské zásoby minimálne ďalších 80 rokov. Ropný priemysel sa na HDP krajiny v súčasnosti podieľa objemom 75 až 80%. Napriek

---

⁵⁰ Ballard, B.: *Investment, Industry Shares Keeps Kuwait Bourse Up*. [cit. 2012-3-7]. Dostupné na internete: <<http://www.ameinfo.com/295495.html>>

⁵¹ Kipco Asset Management: *Kuwait Economic Outlook: Changing Times, Adapting to New Economic Reality*. [cit. 2012-3-8]. Dostupné na internete: <http://www.menafn.com/updates/research_center/Kuwait/Economic/kamco170211ee.pdf> s.12

postupnému budovaniu nových podnikateľských odvetví, predpokladom ostáva, že obchod s uhľovodíkmi bude aj naďalej kľúčovým hospodárskym sektorom do ktorého bude plynúť najväčšie množstvo investícií na obnovu a ďalší rozvoj.⁵²

Na rozdiel od zvyšku krajín Perzského zálivu, hlavným faktorom, ktorý výrazne ovplyvňuje proces diverzifikácie v krajine je rozloha. Ak vynímame Irán, ktorý ako jediná krajina zálivu nie je členom integračného zoskupenia Gulf Cooperation Council, tak Saudská Arábia má so svojimi približne 27 miliónmi obyvateľov takmer dvakrát takú veľkú populáciu ako zvyšok zoskupenia dokopy. Konzervatívna islamská krajina s početnými etnickými skupinami, stojí na prahu nového storočia pred oveľa ťažšími výzvami pri transformácii hospodárstva ako susedné ekonomiky. Medzi tie najväčšie patrí problém nerovnomernej distribúcie bohatstva krajiny, centralizácia hospodárskych aktivít do malého počtu prosperujúcich centier, na úkor zaostalých periférnych oblastí, nepomer vyplývajúci zo skutočnosti, že saudský petro-priemysel tvorí iba 8% pracovných miest, rastúca nezamestnanosť v dôsledku technických inovácií, ktoré znižujú pracovnú náročnosť chemického priemyslu a napokon socio-kultúrne napätie, prameniace z nízkej úrovne vzdelania, náboženského extrémizmu, triedneho boja a *xenofóbie*.⁵³

Stabilný a spravodlivý politický systém, občiansky zmier a sociálna rovnosť sú jednými z predpokladov pre prosperujúcu hospodársku činnosť a ekonomický rast. Medzi hlavné priority vládnucej saudskej kráľovskej rodiny patrí budovanie infraštruktúry, rozvoj školstva, tvorba nových pracovných miest a podpora kultúry. Za najperspektívnejšie odvetvia krajiny mimo ropného priemyslu sú vo všeobecnosti považované sektory stavebníctva, financií a bankovníctva.

Základnými piliermi prerodu saudskej petro-ekonomiky by sa malo stať šesť takzvaných „*ekonomických miest*“. Urbanistické centrá budované na „*zelenej lúke*“ stelesňujú víziu hospodárskeho rastu nezávislého od uhľovodíkov. Medzi hlavné vládne iniciatívy patrí King Abdullah Economic City - KAEC, najväčší projekt integrovaného mesta v meste, ktorý bol oficiálne zahájený vládnucim saudským monarchom, kráľom Abdullahom bin Abdulaziz al-Saudom v roku 2005. KAEC je joint-venture projekt saudského vládneho investičného mechanizmu SAGIA – Saudi Arabian General

---

⁵² Hussein, S.: *Saudi Oil Reserves Overstated*. [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.aljazeera.com/middleeast/2011/02/20112917520279835.html>>

⁵³ Úroveň nezamestnanosti v Saudskej Arábii dosiahla v roku 2011 10%, čo je v porovnaní s trendom v ostatných krajinách GCC takmer dvojnásobok. Zdroj: Genett, N.: *Saudi Unemployment at Record High*. [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-26/saudi-unemployment-at-10-pct-in-2010.html>>

Investment Authority a súkromného developera Emaar the Economic City, ktorý je registrovanou spoločnosťou najväčšej saudskej burzy Tadawul. Dodávame, že Emaar the Economic City je divíziou dubajskej spoločnosti Emaar Properties, jedného z najväčších stavebných gigantov na svete. Aj toto obchodné spojenie je príkladom cezhraničnej spolupráce krajín GCC a ich podnikateľských subjektov v spoločnom úsilí vytvoriť jeden z najvýznamnejších a najkonkurencieschopnejších regiónov sveta. Mesto, ktoré má zatriktívniť krajinu pre priame zahraničné investície, sa nachádza na periférii metropoly Jeddah, najväčšieho prístavu v červenom mori. Projekt tvorí šesť kľúčových komponentov – nový morský prístav, industriálna zóna pre podporu priemyslu, centrálna obchodná štvrť, univerzitné mestečko a rezidenčná zóna s bývaním a hotelmi pre podporu turizmu. Prvá fáza projektu v celkovej hodnote približne 86 miliárd USD bola uvedená do prevádzky v roku 2010, pričom zvyšné časti by mali byť plne v prevádzke do roku 2020.⁵⁴ Hoci je mesto napriek stagnujúcej nezamestnanosti z veľkej časti budované zahraničnou pracovnou silou importovanou z krajín Juhovýchodnej Ázie, trend „saudizácie“ predpokladá vytvorenie viac ako milióna pracovných miest pre domáce obyvateľstvo, pričom KAEC by sa malo stať domovom pre približne dva milióny ľudí.

Ďalším z ambiciózných projektov je aj King Abdullah Financial District v Rijáde, hlavnom meste kráľovstva. Nové centrum financií a bankovníctva v krajine, sa stane sídlom Tadawul a alternatívou k regionálnym finančným strediskám ako Dubaj, Manama a Abu Dhabi. Celkový význam takýchto iniciatív spočíva aj v ich širších makroekonomických väzbách na ďalšie sektory domácej ekonomiky. Ako príklad uvádzame tlak na budovanie infraštruktúry, podpora dodávateľských sietí a tým rast objemu pracovných miest. Odhaduje sa, že do roku 2014 sa vyšplhajú výdavky štátneho rozpočtu na projekty diverzifikácie a rozvoja hospodárstva do výšky 373 miliárd USD.⁵⁵

---

⁵⁴ Thorold, C.: *New Cities On Rise from Saudi Desert*. [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7446923.stm>

⁵⁵ Qatif, A.: *Saudi Arabia Out of Comfort Zone*. [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/node/21548973>>

5 Súčasný vývoj krajín Perzského zálivu

Napriek tomu, že región Perzského zálivu patrí k jedným z najdynamickejších hospodárskych blokov na svete, v dobe globalizovaných ekonomík 21. storočia, ktoré sú navzájom sieťovo prepojené, nie je ani tento región imúnny voči negatívnym vnútorným aj vonkajším makroekonomickým a sociokultúrnym vplyvom. Postavenie krajín zálivu začiatkom minulého storočia ovplyvnilo objavenie ropy, ktorá im dala predpoklady na nebyvalý rozvoj. Hoci sme za viac ako štyri desaťročia ich nezávislej existencie svedkami mnohých zásadných udalostí, roky 2008 až 2011 sa dostanú do povedomia ako obdobie, kedy boli tieto mladé ekonomiky skúšané nielen globálnou hospodárskou krízou ale aj vlnou protestov a nepokojov v širšom arabskom svete.

5.1 Dopady svetovej hospodárskej krízy na krajiny Perzského zálivu

Medzi najbadateľnejších aktérov krízy spomedzi krajín zálivu môžeme považovať Spojené Arabské Emiráty na čele s Dubajom a ostrovný štát Bahrajn. Osvojenie si populárnej americkej „kultúry požičiavania si“ dohnalo tieto krajiny takmer na pokraj bankrotu.

Rok 2008 považujeme za vrchol hospodárskeho rastu v Dubaji a všetkých krajinách zálivu. Napriek postupnému kolapsu finančných inštitúcií v USA a krajinách južnej a západnej Európy, situácia na Dubajských trhoch sa dala považovať za pozitívnu. Na zahnanie akýchkoľvek pochybností a uistenia širokej verejnosti, že investícia do dynamického Dubaja je investíciou *na celý život, na ktorej nikto neprerobí*, ohlásil štátny developer umelých ostrovov Nakheel svoj ďalší, posledný triumfálny projekt. Hoci ešte nebola dokončená najvyššia budova sveta Burj Dubai od štátno-súkromnej spoločnosti Emaar, ktorá s výstavbou začala ešte v roku 2004, Nakheel oficiálne zahájil miliardový komplex Nakheel Harbour&Tower, prvý integrovaný vnútmestský morský prístav s 250-poschodovým a takmer 1400 metrov vysokým mrakodrapom. Celý komplex sa mal stať svedectvom „*dubajskej dekády rozmachu*“ a obrovského bohatstva, ktorým Perzský záliv na začiatku nového storočia disponuje.

Napriek pochybnosti, ktorá na svetových trhoch panovala, dubajský Dubai Financial Market vykazoval svoj rekordne vysoký bodový index. Hoci väčšina projektov

bola financovaná prostredníctvom pôžičiek u zahraničných bankových inštitúcií, aj napriek vysokej zadlženosti nemali štátne spoločnosti problém s úverovaním. Panovala všeobecná istota, že v prípade akejkolvek platobnej neschopnosti, o stabilitu korporátneho hospodárstva sa postará vláda a jej príjmy z ropného priemyslu. Málokto však vedel, že objem záväzkov všetkých vládnych obchodných subjektov - „*government-linked entities*“, ďaleko prekračoval jej možnosti účinne intervenovať v prípade, že by nastal akýkoľvek nesúlad medzi splátkami a dobou ich splatnosti.

Po šiestich rokoch nepretržitého rastu nastáva historický zvrät, kedy ponuka na trhu s realitami prevyšuje kúpyschopný dopyt. Neregulovaný voľný trh prestáva fungovať a tisíce domov a bytových jednotiek „z čias boomu“ sa dostáva „do obehu“ bez reálne existujúceho koncového zákazníka. Ceny sa začínajú prvý krát od roku 2000 prepadať, pričom koncom roka 2009 zaznamenávame až 40% pokles. Dá sa povedať, že dubajská realitná bublina definitívne praskla. Developerom rapídne klesajú zisky a to sa odráža aj na finančných trhoch, na ktorých sú akcie týchto spoločností obchodované.

Definitívny kolaps celého odvetvia v emiráte spôsobil najväčší dubajský obchodný subjekt – štátny Dubai World s dcérskou spoločnosťou Nakheel, ktorý v novembri 2009 požiadal svojich troch najväčších veriteľov o odloženie vyplatenia dlhu vo výške 22 miliárd USD, ktorého splatnosť mala vypršať v decembri 2009, o 6 mesiacov. Medzi najväčších veriteľov Dubai World patria britské finančné inštitúcie HSBC, Lloyd's Banking Group, Standard Chartered a nemecká Deutsche Bank. Náhla správa o neschopnosti ručenia vlády za záväzky konglomerátu zneistila takmer všetky trhy vrátane New Yorskej a Tokijskej burzy, na ktorých boli obchodované akcie a dlhopisy spoločností z portfólia Dubai World. Najväčší pád nezaznamenali len dcérske spoločnosti konglomerátu, ale aj akcie troch bánk, ktoré mu v priebehu piatich rokov poskytli najviac peňažných pôžičiek. Dubai World ku koncu roka 2009 spravoval aktíva v takmer 50 spoločnostiach po celom svete v celkovej hodnote približne 100 miliárd USD. Ratingové agentúry Moody's a Standard&Poor's odhadovali, že celkové záväzky konglomerátu sa pohybujú za hranicou 59 miliárd USD v porovnaní s celkovým štátnym dlhom Dubaja vo výške približne 80 miliárd USD. Väčšina dlhopisov, ktoré dubajská vláda vydala mala formu „sukuk“, čiže splatných islamských dlhopisov. Index Dubajskej burzy padol v prvom kvartáli roka 2010 na historické minimum.⁵⁶ Za najzadlženejšiu súčasť

---

⁵⁶ Splatnosť prvých dubajských sukuk dlhopisov vo výške 4 miliárd USD mala vypršať 4. 12. 2009.

konglomerátu sa okrem spoločnosti Nakheel považuje aj spoločnosť Istithmar World – investičný mechanizmus, pomocou ktorého vláda vykonávala viaceré akvizície a joint-venture projekty v Ázii, Afrike, a USA.⁵⁷

Krach celej dubajskej ekonomiky by podľa analytikov znamenal oslabenie viacerých krajín zálivu, osobitne krajín GCC, pre ktoré sa rozvoj Dubaja stal katalyzátorom ich vlastnej prosperity. Kritické bolo hlavne postavenie federácie Spojených arabských emirátov, nakoľko dubajská ekonomika v tom čase predstavovala približne 75% „*mimo-ropných*“ príjmov krajiny. Z tohto dôvodu boli rozhodnutím Centrálnej Banky SAE, ktorej predsedá najbohatší emirát a hlavné mesto krajiny Abu Dhabi, odkúpené dubajské štátne dlhopisy v hodnote 20 miliárd USD ako okamžitá finančná pomoc.⁵⁸

Dňa 23. 3. 2009 Nakheel zahájil *kompletný plán reštrukturalizácie* spoločnosti s cieľom dohodnúť sa so všetkými veriteľmi na novom plnení finančných záväzkov. V prípade Nakheel došlo vplyvom globálnej hospodárskej recesie k odkrytiu *dvoch fatálnych problémov*. Prvým bola nesprávne zvolená obchodná politika, podľa ktorej boli dlhodobé stavebné projekty financované krátkodobými pôžičkami. Druhým bola nedostatočná likvidita v rámci spoločnosti, spôsobená platobnou neschopnosťou samotných klientov, ktorých mal Nakheel niekoľko desiatok tisíc. Nesúlad v platobnej politike vyústil do neschopnosti splácania vlastných dlhov voči sukuk veriteľom a ostatným bankovým inštitútom.

Riešenie sporov Nakheel a ostatných vládnych spoločností s veriteľmi a zákazníkmi si vyžiadalo zostavenie trvalého súdneho tribunálu Dubai International Financial Center Courts na základe dekrétu dubajského vládcu, šejka Mohammeda bin Rashid al-Maktouma z februára 2010. DIFC Courts sú prvou inštitúciou svojho druhu na Strednom východe a v súčasnosti preberajú jurisdikciu nielen v prípade sporov so štátnymi

---

Zdroj: Matt, S.: *Dubai Seeks Debt Delay*. [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.reuters.com/article/2009/11/25/us-dubai-economy-idUSTRE5AO4Z1 20091125>>

⁵⁷ Istithmar World prostredníctvom svojej investičnej spoločnosti Infinity Investments aktívne participoval na takých zámorských projektoch ako výstavba novej obchodno-turistickej mestskej časti Las Vegas – City Center, v spolupráci s MGM Resorts International a celkovej hodnote 9,2 miliárd USD. Je to najväčší súkromne financovaný developerský projekt v histórii USA.

Zdroj: Benston, L.: *City Center Will Not All Open at Once After All*. [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.lasvegassun.com/blogs/gaming/2008/may/16/citycenter-will-not-all-open-once-after-all/>>

⁵⁸ Jensen, J.: *Another Credit Crunch for the UAE*. [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.globalpost.com/dispatches/globalpost-blogs/the-casbah/another-credit-crunch-the-uae>>

spoločnosťami ale aj so všetkými obchodnými subjektmi, registrovanými v Dubai International Financial Center, ktorých akcie sú kótované na Dubai Financial Market.⁵⁹

Podľa správy Reuters, dospel konglomerát Dubai World k 100%-nej reštrukturalizácii všetkých svojich dlhov, ktorých nová splatnosť je dva, štyri, päť a osem rokov.⁶⁰ Nová stratégia pre konglomerát hovorí o úplnom splatení záväzkov spoločnosti najneskôr do roku 2020. Podľa predstavenstva Dubai World by konglomerát mal zhromaždiť potrebné peňažné prostriedky vo výške 7,6 miliárd do piatich rokov a ďalších 19,4 miliárd USD v horizonte ďalších ôsmich rokov. Dubajská vláda v roku 2010 vylúčila možnosť, že by kvôli splateniu dlhov plánovala predat' svoje najcennejšie aktíva a to prístavného operátora DP World, ktorý je pre zahraničných investorov jednou z najatraktívnejších spoločností v zálive. Medzi ostatné hodnotné aktíva vlády patria dubajské doky Dry Docks World a bezcolné priemyselné parky v rámci Economic Zones World. Predpokladá sa, že len samotná spoločnosť DP World prinesie konglomerátu Dubai World za rok 2011 celkové zisky vo výške 3,1 miliardy USD. Ku koncu roka 2010 predstavoval celkový dlh spoločnosti po reštrukturalizácii a čiastočnom splatení prvých záväzkov 39 miliárd USD.⁶¹

Ochromenie mimo-ropného sektora pocítil aj susedný emirát Abu Dhabi, v ktorom poklesli ceny nehnuteľností približne o 20%. Hoci dlhové problémy štátnych spoločností nedosahujú „dubajské“ rozmery, vláda musela v januári 2011 už po druhýkrát finančne pomôcť svojmu najväčšiemu developerovi Aldar Properties a skúpiť tak ďalšie dlhopisy spoločnosti vo výške 5,2 miliárd USD.⁶²

Podľa posledného prieskumu trhu dubajského stavebného regulátora RERA – Real Estate Regulatory Agency z decembra 2011, dosiahla hodnota všetkých pozastavených projektov v emirátoch 958 miliárd USD. Hodnota projektov, ktoré sú vo výstavbe, je v súčasnosti okolo 600 miliárd USD. Vlna pokračujúceho stavebného boomu však naďalej

---

⁵⁹ Rubens, J.: *Dubai World Says Debt Negotiations Only Cover DIFC Court*. [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://dealbook.nytimes.com/2009/12/01/dubai-world-debt-negotiations-with-nakheel>>

⁶⁰ Menon, P.: *Dubai World Unit Nears 2,2 Billion Loan Deal*. [cit. 2012-2-26]. Dostupné na internete: <www.reuters.com/135807.html>

⁶¹ Bloomberg: *Dubai Will Prove Everybody Wrong About the Debt*. [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-will-prove-everybody-wrong-over-debt-445807.html>>

⁶² Fattah, Z.: *Aldar To Sell Real Estate Bonds to Abu Dhabi Government of USD 5,2 billion*. [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-13/aldar-to-sell-properties-bonds-to-abu-dhabi-for-5-2-billion.html>>

pretrváva vo finančne stabilných krajinách ako Saudská Arábia , ktorá má v pláne projekty za 638 miliárd USD, Katar za 136 miliárd USD a Kuvajt za 86 miliárd USD.⁶³

5.2 Dopady Arabskej jari na krajiny Perzského zálivu

Pojmom „Arabská jar“ označujeme vlnu protestov a demonštrácií, ktorá sa počnúc 18. novembrom 2010 prehnala viacerými štátmi Severnej Afriky a Stredného východu. Počas ozbrojeného boja za demokraciu a dodržovanie ľudských práv boli zvrhnuté vládne režimy v Egypte, Tunisku, Líbyi a Jemene. Povstania neminuli ani krajiny ako Bahrajn a Sýriu. Politické protesty zaznamenávame aj v Kuvajte, Saudskej Arábii, Maroku, Alžírsku, Libanone a Jordánsku. Viaceré konflikty spôsobili medzinárodnú kontroverziu s aktívnou participáciou ozbrojených zložiek NATO a OSN.

S etnicky a sociálne veľmi nestabilným obyvateľstvom zažil ostrovný štát Bahrajn protesty už aj začiatkom 90-tych rokov 20. storočia. Dve hlavné súperiace skupiny v krajine predstavujú početní šiíti a vládnuca vrstva menšinových sunnitov. Povzbudené úspešnými revolučnými povstaniami v Egypte a Tunisku, protesty proti vládnemu kabinetu sunnitov na čele s kráľom Hamadom bin Isa al-Khalifom začali 17. februára 2011. Demonštrácie v mene politickej slobody väčšiny, dodržiavania ľudských práv, zvrhnutia kráľovskej rodiny, demokratizácie krajiny, zrušenia cenzúry a podpory ženských práv naplno prepukli v marci 2011, keď násilnosti zasiahli hlavné ekonomické a správne centrum Bahrajnu, Manamu. Proti davu viac ako 150 000 protestujúcich bolo nasadených približne 1200 členov Bahrajnskej národnej gardy. Dňa 14. marca si občianske nepokoje na žiadosť Saudskej Arábie a SAE vyžiadali intervenciu vojsk organizácie Gulf Cooperation Council. Koaličné vojská v počte 42 000 vojakov potlačili občianske povstanie v krajine a 31. mája 2011 vyzval kráľ Hamad lídrov všetkých opozičných skupín k otvorenému dialógu.⁶⁴

Demonštrácie si vyžiadali približne 90 obetí na životoch a viac ako 3000 zranených. Stovky protestujúcich boli zatknutí a podľa správ z marca 2012 množstvo z nich je aj naďalej držaných ako politickí väzni. Pre pokračujúce občianske napätie je

---

⁶³ McGinley, S.: *Value of UAEs Stalled Projects Tops US 958 Billion*. [2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/value-of-uae-s-stalled-construction-projects-hits-958bn-434885.html>>

⁶⁴ Bassiouni, M. a kol.: Report of the Bahrain Independent Commission of Inquiry. 2011. In: *BICI*. s.503

krajina pod drobnohľadom medzinárodných organizácií pre dodržiavanie ľudských práv Human Rights Watch a Amnesty International.⁶⁵

Počas niekoľko mesiacov trvajúcich násilností utrpela krajina značné hospodárske škody. Ochromenie domácej ekonomiky vyústilo do pádu indexu bahrajnskej burzy na historické minimum, pod 1200 bodov. Viaceré pobočky bánk a finančných spoločností spolu s ďalšími podnikateľskými subjektmi boli nútené dočasne pozastaviť svoju obchodnú činnosť. Pod hrozbou ďalších veľkých protestov sa mnohé spoločnosti rozhodli zrušiť svoje sídla v krajine a presťahovať ich do stabilnejších lokalít zálivu. Doteraz boli zrušené viaceré medzinárodné podujatia, ako napríklad tradičná bahrajnská Veľká cena Formuly 1. Práce na väčšine stavebných projektov boli pozastavené. Podľa oficiálnych správ stála „Arabská jar“ bahrajnský súkromný sektor dovedna približne 800 miliónov USD.⁶⁶

Ďalšie protesty boli zaznamenané aj v Kuvajte a Saudskej Arábii. V prípade Kuvajtu sa jednalo len o rastúcu nevôľu prevažne beduínskych kmeňov vo vidieckych oblastiach krajiny a chudobnej pracovnej sily, ktorá žiadala lepšie pracovné a platobné podmienky. V prípade Saudskej Arábie rástol odboj proti vládnucej kráľovskej rodine, ktorú protestujúci obvinili z politiky elitárstva, nedostatočného záujmu o sociálne slabšie vrstvy a zámerného potlačovania demokratických hnutí v krajine. Kontroverzným sa stalo aj ženské hnutie Woman2Drive, ktoré sa snaží aktívne riešiť problematiku diskriminácie žien – vodičiek. Hnutia za rovnoprávnosť žien v krajine bojujú aj za *právo voliť a byť volený*. V decembri vydal saudský kráľ Abdulaziz dekrét, ktorý udeľuje ženám aktívne aj pasívne právo voliť v najbližších komunálnych voľbách v roku 2015.

Ak by sme mali zhodnotiť dopady Arabskej jari na ďalšie krajiny zálivu ako Katar a Spojené arabské emiráty, tak treba konštatovať že tieto jednoznačne z geopolitického napätia profitovali. SAE opäť potvrdili svoj štatút „*bezpečného prístavu*“ pre podnikanie, cestovanie a život. Dubaj a jeho hotelový biznis dosiahli počas 12 mesiacov roku 2011 rekordnú obsadenosť 88,6%, čím sa emirát stal najprosperujúcejším turistickým trhom v zálive. Pre porovnanie uvádzame, že obsadenosť bahrajnských hotelov klesla na necelých 11,5%. Ďalšími profitujúcimi trhmi boli aj mestá Abu Dhabi, Doha a Jeddah. Trend hovorí o jasnej migrácii turizmu z tradičných destinácií ako Egypt a Tunis smerom

---

⁶⁵ Khawaya, M.: The POMED Wired – An Update on Bahrain. 2011. In: *Project on Middle East Democracy*.

⁶⁶ Daniels, S.: *Report: Arab Spring Cost Bahrain Business US 800 Billion*. [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/arab-spring-cost-bahrain-businesses-us-800m-report-448647.html>>

na východné pobrežie Perzského zálivu.⁶⁷ Nárast v registrovaných spoločnostiach zaznamenalo aj Dubai International Financial Center. Pozitívny trend z prelomu rokov 2011 a 2012 napomáha celkovému ozdravnému procesu Dubaja a krajiny SAE ako celku.

Za hlavné faktory, ktoré pomohli emirátom a Kataru vyhnúť sa akýmkoľvek kultúrno-politickým nepokojom považujeme stabilnú populačnú základňu. V prípade SAE tvorí domáce obyvateľstvo jedno etnikum. To sa podieľa na celkovom počte aktívneho obyvateľstva iba objemom 20%. Zvyšok tvoria prisťahovalci z Indie, Bangladéša, Európy a zvyšku arabského sveta. Hoci ázijská časť obyvateľstva tvorí až 50% aktívnej populácie, nemá žiadne legitímne právo participovať na verejnom živote krajiny a benefitovať zo štedrého sociálneho systému. Práve dobrá sociálna politika, jej programy, transparentná vláda a pomerne voľná legislatíva robia krajinu jednou z najstabilnejších arabských ekonomík.

Podľa priebežnej správy americkej bankovej skupiny Merrill Lynch pre hospodárstva krajín GCC sa celkové náklady spojené s Arabskou jarou vyšplhali na 56 miliárd USD. Najväčšou časťou sa mala podieľať Saudská Arábia, ktorá investovala do programov rozvoja sociálneho bývania, školstva a kultúry, aby tak predišla ďalšej občianskej nespokojnosti. Kumulované výdavky štátnych rozpočtov krajín GCC na rok 2012 majú dosiahnuť úroveň približne 150 miliárd USD, čo je 12,8%-ný nárast oproti roku 2011. Hlavným cieľom nového fiškálneho obdobia je zvýšenie životnej úrovne obyvateľstva, zefektívnenie a sprehľadnenie vládneho aparátu, zvýšenie zamestnanosti a zlepšenie pracovných podmienok.⁶⁸

---

⁶⁷ Sambridge, A.: *Dubai Hotel Industry See Tourism Pick-up Amid Arab Spring*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-hotels-see-tourism-pick-up-amid-arab-spring-428764.html>>

⁶⁸ Broomhall, E.: Report: Cost of Arab Spring for GCC States. 2012. In: *Arabian Business*. s.32

6 Stratégie ďalšieho rozvoja krajín Perzského zálivu

6.1 Nová vlna hospodárskeho rastu

Takmer štyri roky po krízovom roku 2008, ktorý uvalil odvetvia mimo petro-priemyslu do recesie, sa postupne objavujú prvé známky hospodárskeho oživenia. Podľa oficiálnych tlačových správ sa dubajská burza vo februári 2012 dostala na úroveň desať mesačného maxima, potom ako mnohé spoločnosti evidované na Dubai Financial Market vykázali neočakávane vysoké zisky a vyplátili tak dividendy svojim akcionárom. Medzi spoločnosti, ktoré ťahali indexy smerom nahor patrili najmä firmy s najväčšou trhovou kapitalizáciou ako štátno-súkromný developer Emaar Properties, ktorého zisky sa behom roka 2011 takmer zdvojnásobili.⁶⁹ Medzi úspešné spoločnosti patrí stavebnícky gigant Arabtec so 67% nárastom ziskov a novými pobočkami v Saudskej Arábii a Kuvajte. V pozitívnom trende pokračovala počas prvého kvartálu 2012 aj Abu Dhabi Stock Exchange, ktorej index dosiahol päťmesačné maximum.

Spojené arabské emiráty však neboli jediné z krajín Zálivu, ktoré zaznamenali túto pozitívnu vlnu rastu. Najväčšia burza spomedzi krajín GCC, saudskoarabský Tadawul a burzy cenných papierov v Katare a Kuvajte rástli v priemere o 10% a všetky vykazovali začiatkom roka až dvojročné maximá. V prípade Tadawul All Shares Index a priaznivej investičnej klímy v Saudskej Arábii sa špekuluje o prípadnom otvorení a sprístupnení domácich finančných trhov zahraničným investorom.⁷⁰

Rast zaznamenávame aj na trhoch s komoditami. Cenné kovy ako zlato, striebro a platina, ktoré sú v zálive primárne obchodované cez Dubai Multi-Commodities Centre (DMCC) dosiahli rekordnú trhovú cenu. Ako príklad uvádzame údaje z 4. marca 2012, kedy cena zlata vzrástla od začiatku roka o 13% na úroveň 1790 USD za uncu s ročným predpokladom ceny presahujúcej 2000 USD. Striebro vzrástlo o 27% a pre doplnenie

---

⁶⁹Emaar Properties je jednou z mála nadnárodných firiem pôsobiacich v odvetví stavebníctva a nehnuteľností, ktorej sa podarilo ustáť turbulentné roky 2008 až 2011. Udialo sa tak najmä vďaka intenzívnej diverzifikácii svojich aktivít smerom k hotelierstvu a službám. Zdrojom finančnej stability dubajskej firmy sa stali „cashflows“ plynúce zo zámorských projektov a akvizícií v rozvíjajúcich sa trhoch juhovýchodnej Ázie a Severnej Afrike. V roku 2011 Emaar podstúpil proces konsolidácie svojej podnikateľskej základne a vzdal sa menej výnosných obchodných divízií.

⁷⁰ Ferris-Lay, C.: *Is the Boom Time Back*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/is-boom-time-back--447843.html>>

uvádzame cenu ropy z toho istého dňa, ktorá sa pohybovala na úrovni približne 125 USD za barel, čo predstavovalo deväťmesačné maximum.⁷¹

Môžeme povedať, že investori a odborná verejnosť opäť získavajú dôveru a istotu v krajinách Zálivu, ktoré boli negatívne poznačené nielen hospodárskou recesiou vo svete, sociálno-politickým napätím počas „Arabskej jari“ a prebiehajúcou krízou v Hormuzskom zálive. Vďaka postupnému riešeniu európskej dlhovej krízy, zlepšujúcim sa ukazovateľom výkonu americkej ekonomiky a kontinuálnemu ázijskému hospodárskemu rastu sa stávajú doteraz rizikové aktíva v krajinách GCC opäť atraktívne. Dôkazom je aj množstvo nových IPO's – initial public offering⁷², hlavne veľkých štátnych podnikov hľadajúcich ďalšie možnosti financovania v sfére súkromného podnikania.

Konkrétne prognózy rastu dubajskej ekonomiky, ktorá je v súčasnosti ako jediná spomedzi regiónu Perzského zálivu úplne nezávislá od produkcie ropy, sa pohybujú na úrovni 4 až 5 % oproti krízovému roku 2009, kedy sa medzročný rast pohyboval len na úrovni 1,2% a roku 2011 3%. Okrem priaznivých ekonomických faktorov v regionálnom aj globálnom rozmere sa musíme opäť odvolať aj na udalosti prvého polroka 2011 a vlnu štátnych prevratov a demonštrácií v krajinách Severnej Afriky a Stredného východu, počas ktorých si emiráty a Katar, upevnili svoje výsadné postavenie ako „bezpečné zóny pokoja a stability“ pre pohyb kapitálu a komerčné aktivity v regióne. Ak by sme mali túto situáciu aplikovať na ľudové poredie „Kde sa dvaja bijú, tretí vyhráva“, tak jednoznačným víťazom je Dubaj, ktorého sektor turizmu sa podľa dát z roku 2011 podieľal na HDP Dubaja objemom až 60%. Tieto fakty len ďalej potvrdzujú orientáciu emirátu na stabilné hospodárske odvetvia ako finančné služby, doprava a cestovný ruch.⁷³

Podľa hodnotenia Economist Intelligence Unit podnikateľské prostredie krajín Perzského zálivu patrí k najpriaznivejším na svete, čo sa týka existujúcej konkurencie, vymožitelnosti práva a ochrany súkromného vlastníctva, ekonomickej sily, rozvoja ľudského kapitálu, miery inovácií a atraktívnosti pre turizmus. Na základe porovnania 8

---

⁷¹ Podľa správy konzultačnej firmy BNY Mellon z februára 2012 je takýto robustný výkon Dubaja výsledkom silnej vládnej regulácie trhu v oblasti ponuky, rušenia neperspektívnych projektov, konsolidácie menších štátnych developerov a sprehľadnenie existujúcej korporátnej štruktúry hospodárstva, vytvorenia finančných garancií z rozpočtu vlády, a najmä rastúceho ázijského dopytu po nehnuteľnostiach, znovunaštarovania pozastavených stavebných projektov a tým aj zvýšeného dopytu po produktoch a službách jednotlivých dodávateľských sietí.

Zdroj: BNY Mellon Asset Management: Global Investing: Dubai Markets on the Top. 2012. In: *BNY Mellon Market Insights*. s.18

⁷² IPO – prvá verejná ponuka akcií

⁷³ Attwood, E.: *We Are Not Out of Woods*. [cit. 2012-3-12]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/we-re-not-out-of-woods-yet-447839.html>>

základných a 31 doplnkových faktorov sa v rebríčku 120 miest umiestnil Dubaj ako prvý regionálne, štyridsiaty celosvetovo. Ďalej celosvetovo Doha na 47. mieste, Kuvajt City na 80. a Rijád na 103. mieste.⁷⁴

6.2 Strategické odvetvia hospodárstiev krajín zálivu

6.2.1 Letecká preprava a sektor logistiky

Možnosti Stredného východu ako globálneho prepravného uzla si rýchlo uvedomil „otec starého Dubaja“ šejk Rašid bin Saeed al-Maktoum a neskôr jeho syn, súčasný vládca emirátu, šejk Mohammed. V roku 1959 bolo založené prvé dubajské letisko, ešte ako súčasť *trans-koloniálnej trasy* medzi závislými územiami Britského impéria. Po viacerých modernizáciách a komplexných úpravách bolo letisko v roku 1980 oficiálne otvorené ako Dubai International Airport s kódovým označením DXB. Počiatočnú dopravu tvorili najmä zahraničné letecké spoločnosti operujúce spoje s Juhovýchodnou Áziou, no po rastúcom význame ropného priemyslu a obchodu prejavili o letisko záujem aj väčší západoeurópski a americkí prepravcovia.

Strategická poloha medzi Európou a Áziou, dosah na 2/3 svetovej populácie bez nutnosti medzipristátia, nízke ceny paliva, takmer žiadne dane, administratívne poplatky a existencia vládneho mechanizmu s dostatočnou likviditou sa v roku 1985 stali predpokladom pre vznik štátnej leteckej spoločnosti Emirates. Napriek prevládajúcej počiatočnej skepse sa Emirates aj v prostredí silnej konkurencie stali ziskové už v prvých dvoch rokoch svojej existencie. Agresívna obchodná stratégia, vynikajúci marketing, bezkonkurenčné služby a cenová politika, no najmä trans-kontinentálne lety bez medzipristátia predurčili Emirates, stať sa v roku 2011 najväčšou medzinárodnou leteckou spoločnosťou na trhu.⁷⁵

Emirates je v súčasnosti stále v plnom vlastníctve dubajskej vlády. Celá spoločnosť je súčasťou holdingu Emirates Group, v ktorej portfóliu sa nachádza divízia nákladnej leteckej prepravy Emirates SkyCargo a servis pozemnej obsluhy lietadiel Dnata. Celková

---

⁷⁴Sambridge, A.: *Dubai Most Competitive City in Middle East*. [cit. 2012-3-12]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-most-competitive-city-in-mideast-says-eiu-449540.html>>

⁷⁵Suresh, B.: *Emirates Is Now the World's Largest Airline*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.emirates247.com/news/emirates-is-world-s-largest-airline-2011-05-10-1.391095>>

stratégia holdingu, ktorá sa v odborných kruhoch označuje ako „*Emirates model*“ je minimalizácia nákladov spojených so servisom, poplatkami a byrokraciou, a maximalizácia zisku prostredníctvom budovania čo najjednoduchšej platformy pre činnosť spoločnosti. Po dokončení v roku 2008, má iba Emirates ako „sólo“ prepravca k dispozícii najväčší letecký terminál na svete – Emirates Terminal 3. Podľa posledných údajov zo začiatku roka 2012 mala Emirates Group viac ako 57 000 zamestnancov celosvetovo, 171 lietadiel v prevádzke, v portfóliu 120 destinácií a čistý zisk za rok 2011 1,6 miliardy USD.⁷⁶

Počiatočný úspech Emirates zvýšil konkurenčný boj v celom regióne. V roku 1993 boli založené štátne aerolínie Qatar Airways s materským letiskom v Dohe. Aj napriek takmer 10 ročnému náskoku Emirates, jasná politika katarského prepravcu v oblasti menších lietadiel a špičkových služieb mu napomohla k súčasnému stavu 105 strojov a portfóliu 115 destinácií. Počas doterajšej činnosti spoločnosť v správe vlády neuverejnila výsledky svojho finančného hospodárenia, preto je v tomto prípade úvaha o úspechu, respektíve neúspechu prepravcu irelevantná.

Poslednou z trojice „veľkých sestier“ je národná letecká spoločnosť Spojených arabských emirátov Etihad Airways, ktoré zahájili svoju činnosť v roku 2003.⁷⁷ Napriek prvotnému zámeru pôsobiť ako prepravca pre celé emiráty, domovskou základňou spoločnosti je medzinárodné letisko v Abu Dhabi. Vládou vlastnená spoločnosť vykázala prvý účtovný zisk až v roku 2011, a to vo výške 137 miliónov USD.⁷⁸

Enormný rast a ambície blízko východných leteckých dopravcov zaznamenávame aj v podpore medzinárodného obchodu. Samotná spoločnosť Emirates je najvýznamnejším zákazníkom oboch najväčších výrobcov lietadiel, amerického Boeingu a európskeho Airbusu. V roku 2010 uzavrela spoločnosť zmluvu s Airbusom o dodaní 32 nových dvojpodlažných strojov typu A380, najväčšieho osobného dopravného lietadla na svete. Emirates by ich mala mať v prevádzke do roku 2017 približne 90. Na slávnostnej ceremónii pri príležitosti podpísania kontraktu asistovala aj nemecká kancelárka Angela Merkelová, ktorá tak chcela vyjadriť podporu vzájomnej spolupráci medzi emirátmi a

---

⁷⁶ The Emirates Group: *Annual Report 2010-2011*. [cit. 2012-3-12]. Dostupné na internete: <<http://www.theemiratesgroup.com/english/facts-figures/annual-report.aspx>>

⁷⁷ Slovo „etihad“ znamená v preklade únia, alebo aj federácia.

⁷⁸ Attwood, N.: *Etihad moves into profit for the first time*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.breakingtravelnews.com/news/article/etihad-airways-moves-into-profit-for-first-time/>>

Nemeckom.⁷⁹ O rok neskôr, 13 novembra 2011, uzavrela spoločnosť kontrakt s Boeingom na dodanie 70 strojov typu 777 v celkovej hodnote 26 miliárd USD. Jedná sa o doteraz najväčšiu zákazku v celej histórii leteckého priemyslu.⁸⁰ V menšej miere sa na nových objednávkach podieľal aj Etihad, no rozhodujúcim hráčom leteckého priemyslu je Qatar Airways ako najväčší odberateľ úplne nového typu stroja Boeing 787.

Napriek tomu, že letecký priemysel je jednou z alternatívnych ciest cezhraničného obchodu krajín Zálivu so zvyškom sveta, v posledných rokoch sme svedkami narastajúceho tlaku a napätia na strane krajín, ktoré paradoxne z troch expandujúcich leteckých prepravcov najviac profitujú. V rokoch 2010 a 2011 táto „vojna dvoch svetov“, kde tri najväčšie arabské letecké spoločnosti stoja proti tradičným západným dopravcom čiastočne krytým domácimi vládami, vyústila do otvoreného obchodného a politického konfliktu. Prvý a zatiaľ najostrejší spor sa odohral potom, čo v novembri 2010 odmietla kanadská civilná správa letísk predĺžiť a udeliť nové pristávacie povolenia leteckým prepravcom Emirates a Etihad kvôli ochrane domáceho operátora Air Canada a záujmom materského konzorcia spoločností Air France-KLM Group. Otvorený krok k protekcionizmu vyvolal vlnu pobúrenia na strane Spojených arabských emirátov, ktoré s okamžitou platnosťou nanovo zaviedli vízovú povinnosť pre všetkých občanov kanadskej štátnej príslušnosti. Napätá obchodno-politická situácia behom dvoch týždňov vyústila do rozhodnutia vlády SAE zrušiť kanadskú vojenskú základňu Camp Mirage na periférii metropolitnej oblasti Dubaja, ktorá slúžila ako tábor a logistické centrum pre vojakov počas operácií v Afganistane. V tomto prípade zdôrazňujeme fakt, že Kanadská vláda vstúpila do otvoreného bilaterálneho politického konfliktu s krajinou blízkeho východu s cieľom ochrany domáceho leteckého operátora aj za cenu straty strategickej vojenskej základne.⁸¹

O druhom výraznom spore informovala agentúra Reuters 17. januára 2010, keď nemecká správa letísk opäť odmietla udeliť Emirates pristávacie povolenia na nové Berlínske medzinárodné letisko, ktoré sa má stať hlavným dopravným uzlom pre celú

---

⁷⁹ Jones, T.: *Emirates Places Record US 11 Billion Order For Airbus A380s*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/transport/7811103/Emirates-places-record-11bn-order-for-Airbus-A380s.html>>

⁸⁰ Walid, T.: *Boeing Wins Record US 26 Billion Emirates Order*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2011-11-13/emirates-places-26-billion-order-commitments-for-boeing-777s.html>>

⁸¹ Bladd, J.: *Lufthansa to Accuse Dubai Career of Unequal Competition*. [cit. 2012-3-7]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/update-emirates-etihad-air-arabia-win-new-french-flights-377266.html>>

Európu a novou domovskou základňou aerolínií Lufthansa. Nemecký prepravca žiadal vládu ako jedného z majoritných akcionárov spoločnosti, aby prijal protekcionistické opatrenia proti dubajskému operátorovi, ktorého obvinil z porušovania pravidiel voľnej konkurencie a to tým, že využíva prístup k financovaniu a vládnej podpore, ktorá leteckým spoločnostiam registrovaným v Európskej únii nie je zo zákona umožnená.⁸²

Môžeme povedať, že politická rovina konfliktov pramení aj z faktu, že podľa poslednej správy *Oxford Economic Report*, je súčasnej aktívnej dubajskej populácie približne 3 milióny, z toho až 250 000 pracovných miest pripadá na sektor leteckého priemyslu, čo je 19%. Sektor tvoril až 28% HDP Dubaja za rok 2011, čo predstavuje 22 miliárd USD. Prognózy na rok 2020 sú podľa správy viac než optimistické. Letecký priemysel by mal tvoriť až 32% HDP emirátu, čiže približne 45 miliárd USD a mal by aktívne podporovať viac ako 372 000 pracovníkov. Okrem toho, že Emirates je najväčším medzinárodným leteckým prepravcom, Dubajské medzinárodné letisko je podľa posledných štatistických údajov štvrtým najvyťaženejším letiskom na svete s rekordnými 50,85 miliónmi odbavených pasažierov. V roku 2011 tak objemom prepravy predbehlo medzinárodné letisko v Hong Kongu.⁸³

Krátkodobým cieľom dubajskej vlády je do konca roka posunúť emirát na tretiu priečku vo vyťažnosti letísk hneď za londýnske Heathrow, Charles de Gaulle v Paríži a New York. Dlhodobým cieľom je stať sa najvyťaženejším dopravným uzlom na svete. Tomuto plánu má napomôcť aj gigantický vládny projekt komplexu Dubai World Central. Celkové náklady na najväčšie letisko sveta, s piatimi pristávajúcimi plochami, by sa mali vyšplhať do výšky 33 miliárd USD. Zariadenie by sa malo stať novou domovskou základňou Emirates a jej nákladnej divízie, ktorej linky v súčasnosti tvoria približne 60% všetkých dubajských letov.

Menej nákladné, no stále ambiciózne projekty v štádiu dokončenia sú napríklad nové medzinárodné letisko v Dohe. Postavené na umelom poloostrove, ktorého všetky fázy by mali byť plne v prevádzke do roku 2020, by malo uľahčiť nápor dopravy počas majstrovstiev sveta vo futbale v roku 2022. Medzinárodné letisko v Abu Dhabi by malo byť po dvoch etapách rozšírenia a dobudovania nového terminálu schopné plnej prevádzky

---

⁸² Thompson, E.: *Landing Rights Row, Sets Back UAE-Canada ties 10 Years*. [cit. 2012-3-7] Dostupné na internete: <<http://www.thenational.ae/news/world/landing-rights-row-sets-back-uae-canada-ties-10-years>>

⁸³ Oxford University: *Oxford Economic Report on Dubai's Aviation Industry*. 2011. In *Oxford Economic Report*. s.10-18

do konca roka 2012. Vo februári 2012 boli vyhlásené tendre pre nové kuvajtské medzinárodné letisko a viacero regionálnych letísk v Saudskej Arábii, ktorých cieľovú skupinu tvoria najmä náboženský pútnici do svätých miest Mekka a Medina s príslušnou urbanistickou aglomeráciou Jeddah - King Abdullah Economic City.

6.2.2 Transformácia odvetvia energetiky a rozvoj obnoviteľných zdrojov

Súčasný smerovanie krajín zálivu je jednoznačne zamerané aj na obnovu energetickej infraštruktúry, ktorá je orientovaná iba na uhl'ovodíkové zdroje. Saudská Arábia ostane vďaka svojim rezervám aj naďalej najvýznamnejším hráčom v oblasti petropriemyslu, pričom s ubúdajúcimi zásobami menších štátov sa bude jej pozícia upevňovať. Jedným z posledných príkladov je rastúci tlak Spojených štátov na saudskú vládu aby nahradila svojou produkciou výpadok dodávok ropy v dôsledku pokračujúceho embarga USA a Európskej Únie na dovoz iránskej ropy.⁸⁴

Na druhej strane, kým západné demokracie presadzujú trend hľadania možností postupnej nezávislosti od zdrojov fosílnych palív z politicky a sociálne nestabilných regiónov, Kuvajt s necelými piatimi miliónmi obyvateľov zažíva obdobie druhého ropného boomu. Štátny ropný gigant Kuwait Petroleum Company pracuje na dokončení nového ropného terminálu v projekte svojho najväčšieho ropného poľa – Burgan. Ide o reakciu na rastúci dopyt Číny, ktorá tvorí jedného z najväčších odberateľov kuvajtskej ropy. V súčasnosti to je približne 3,9% všetkého čínskeho dopytu po rope, čo predstavuje objem exportu približne 853 000 ton ročne. Investície do nových kapacít v hodnote 7 miliárd USD, plánuje aj najmenšia krajina zálivu, Bahrajn, ktorá sa tak snaží reštartovať ekonomiku po nepokojoch roku 2011.⁸⁵

Novou oblasťou, v ktorej sa niektoré krajiny zálivu angažujú, sú obnoviteľné zdroje. Aj napriek tomu, že tieto štáty patria k najväčším konzumentom energie na svete, výdavky štátneho rozpočtu a súkromného sektora do tejto sféry neraz prevyšujú výdavky rozvinutých západoeurópskych krajín. Dôvody pre rozvoj v tejto oblasti môžeme hľadať v snahe využiť voľné finančné zdroje na budovanie centier s „know-how“ ktoré by nielen

---

⁸⁴ Reuters: *US Presses Saudi Arabia to Boost Oil Output*. [cit. 2012-3-7]. Dostupné na internete: <http://www.arabianbusiness.com/us-presses-saudi-arabia-boost-oil-output-449741.html>

⁸⁵ Osgood, P.: *Beyond Burgan: Kuwait's New Oil Boom*. [cit. 2012-3-8]. Dostupné na internete: <http://www.arabianbusiness.com/beyond-burgan-kuwait-s-new-oil-boom-445297.html>

zlepšili reputáciu týchto krajín, ale mohli by z dlhodobého hľadiska kapitalizovať vlastné inovácie a výskum.

Spojené arabské emiráty majú najväčšiu spotrebu energie na obyvateľa. Vláda emirátu Abu Dhabi sa rozhodla zahájiť vlastnú iniciatívu pod názvom Masdar City. Projekt pod vedením vládneho investičného holdingu Mubadala bol začatý v roku 2008 a počíta s vybudovaním najekologickejšieho mesta na svete. Mesto s nulovými emisiami v odhadovanej hodnote 18 až 19 miliárd USD s rozlohou 6 kilometrov štvorcových a plánovanou populáciou 50 000 obyvateľov predstavuje najväčší príslub akejkolvek vlády investovať do obnoviteľných zdrojov. *Abu Dhabi tak prekonalo doterajšieho lídra - Nórsko*. Prvá fáza projektu bola uvedená do prevádzky v roku 2010. Jej súčasťou je Masdar Institute of Science and Technology, ako partnerská ustanovizeň amerického Massachusetts Institute of Technology. Ďalej je to najväčšia solárna elektrárňa na svete, schopná energeticky uspokojiť spotrebu až 18 000 domácností. Masdar Energetics v spolupráci s vládnyim rozvojovým fondom Abu Dhabi Investment & Development Fund aktívne participuje na rozvoji kapacít pre obnoviteľné zdroje vo viacerých krajinách tretieho sveta. Medzi takéto projekty patrí fotovoltanická elektrárňa na ostrove Tonga, či veterné elektrárne na Seyshellách. Znakom podpory vízie emirátu ako hlavného inovátora v oblasti obnoviteľných zdrojov je, že sídlom novozaloženej organizácie International Renewable Energy Assotiation - IRENA sa stalo Abu Dhabi, konkrétne nový kancelársky pavilón v Masdar City. V roku 2012 sa v emiráte uskutočnil prvý summit World Future Energy Forum, na ktorom boli podpísané viaceré partnerské projekty na najvyššej vládnej úrovni.⁸⁶

Druhý najväčší emirát v SAE, Dubaj, vyhlásil v septembri 2011 tender na vybudovanie ešte väčšej solárnej elektrárne než existujúceho zariadenia v Abu Dhabi so súčasnou produkciou 500 megawatt hodín. Dubajský Solar Park má byť plne v prevádzke v roku 2030 s postupným rastom produkcie elektriny až na plánovaných 1000 megawatt hodín. Projekt v hodnote 3,27 miliárd USD má byť financovaný vládnyim energetickým koncernom Dubai Electricity and Water Authority – DEWA, ktorá si na služby v emiráte udržuje monopolné postavenie.⁸⁷

---

⁸⁶ Abdulla, H.: *Behind the Scenes at Masdar City*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/behind-scenes-at-masdar-city-446761.html?page=0>>

⁸⁷ Reuters: *Dubai Launches US 3,27 Billion Solar Energy Project*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-launches-3-27bn-solar-energy-project-439387.html>>

V posledných rokoch prejavujú krajiny Zálivu na čele so Saudskou Arábiou a emirátmi čoraz väčší záujem o jadrovú energiu. Doteraz nebol oficiálne oznámený žiaden iný projekt okrem 4 reaktorov v odľahlej oblasti emirátu Abu Dhabi, ktorý má byť dokončený do roku 2017. Jedinou krajinou, ktorá jasne deklarovala odmietnutie jadra ako alternatívneho zdroja energie je Kuvajt, ktorý tak reagoval na tragické udalosti zo začiatku roka 2011 kedy, bola po zemetrasení a vlnách tsunami v Japonsku vážne poškodená elektrárň Fukušima s následným únikom radiácie. Dodávame, že ešte v roku 2010 plánovala kuvajtská vláda postaviť 4 jadrové reaktory v celkovej hodnote 4,4 miliárd USD, ktoré mali byť schopné plného výkonu v roku 2020.⁸⁸

---

⁸⁸ Broomhall, E.: *Fukushima Abandons Nuclear Plant Project After Fukushima Fallout*. [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/kuwait-abandons-nuclear-programme-after-fukushima-fallout-446709.html>>

Záver

Tematickú oblasť, na ktorú je práca zameraná považujeme za mimoriadne dôležitú a aktuálnu. Perzský záliv je v súčasnosti jedným z najdynamickejších regiónov sveta, ktorý zohráva kľúčovú úlohu v smerovaní svetového hospodárstva. Začiatok 21. storočia je jedno z najprielomovejších období v moderných dejinách svetového hospodárstva.

V práci sme sa snažili priblížiť najprv historické pozadie tohto regiónu, ktoré z veľkej časti formuje jeho súčasný aj budúci hospodársky vývoj. Venovali sme sa najmä postupnej transformácii ropného priemyslu až po jeho súčasnú úroveň a význam, nielen pre jednotlivé ekonomické systémy krajín zálivu ale hlavne v kontexte svetového hospodárstva. Práve toto hospodárske odvetvie považujeme za základ rapídneho rozvoja v regióne a platformu pre postupnú diverzifikáciu a hospodársku obnovu, ktorú badať v súčasnosti.

V práci sme sa osobitne venovali problematike Iránu, aby sme tak jasne definovali jeho postavenie v rámci bloku krajín zálivu a dôvody prečo sa krajina vyhla takému vývoju, ktorý je spoločnou črtou pre krajiny integračného zoskupenia Rady zálivu. Za jasné príčiny považujeme súčasnú fundamentálnu zahranično-obchodnú politiku.

Ťažiskom práce bol proces diverzifikácie petro-ekonomík na ceste k nezávislosti od príjmov z exportov fosílnych palív. Za najlepší príklad považujeme jednoznačne emirát Dubaj, ktorý za menej ako štyri dekády dokázal reštrukturalizovať svoje hospodárstvo a nájsť tak nové zdroje príjmov. Snažili sme sa jasne poukázať na úlohu emirátu ako katalyzátora týchto tendencií v celom regióne. Emirát považujeme za svetlý príklad toho, ako využiť disponibilné prírodné zdroje v prospech budúcej hospodárskej prosperity. Spomenuli sme aj ostatné krajiny Zálivu v rôznom štádiu diverzifikácie, aby sme tak dokreslili stav v regióne ako celku.

Mali sme za to, že súčasné hospodárske postavenie krajín Zálivu výrazne ovplyvnili aj významné udalosti ekonomického a geopolitického významu. Snažili sme sa charakterizovať ich dopady na jednotlivé krajiny, pričom sme na vzniknutom stave hľadali rovnako negatívne aj pozitívne aspekty. Problematiku spojenú s hospodárskou krízou sme považovali za obzvlášť zaujímavú, pretože jasne pomenovala to, o čo nám v práci išlo a to fakt, že širšia verejnosť mylne považuje petro-ekonomiky ako hospodárske celky z princípu bohaté, prosperujúce a úplne imúnne voči vývoju na svetových trhoch. V práci sme poukázali na to, že v princípe čelia rovnakým výzvam ako vyspelé trhové ekonomiky

západu. Hospodárske dopady súvisiace s Arabskou jarou sme charakterizovali stručne, nakoľko tento fenomén je dynamický, ešte stále sa vyvíja a existuje predpoklad, že aj v budúcnosti bude naďalej ovplyvňovať hospodárske dianie v arabskom svete.

V neposlednom rade sme sa zaoberali strategickými hospodárskymi oblasťami, o ktorých predpokladáme, že budú hybnou silou budúceho rozvoja krajín regiónu. Za tieto aj naďalej považujeme sektor energetiky, no ako druhý uvádzame rastúci letecký priemysel a sektor logistiky. Zdôrazňujeme ambíciu Perzského zálivu ako novej turistickej destinácie, miesta pre kvalitný život s dobrými pracovnými podmienkami a nového centra športu, kultúry a umenia.

S vybranou témou sa nám pracovalo veľmi dobre, nakoľko s ňou spojená problematika či už ekonomického alebo kultúrno-sociálneho charakteru je kvalitne a aktuálne spracovaná nielen knižne ale aj pravidelne v odbornej tlači. Vzhľadom na rozsah práce sme sa rozhodli, niektoré ďalšie tematické aspekty a súvislosti skrátiť prípadne opomenúť, avšak sme toho názoru, že dôležité javy a procesy sme podrobne opísali a vysvetlili, a preto považujeme cieľ práce za splnený. Problematiku aj naďalej sledujeme a plánujeme sa jej v prácach venovať aj v budúcnosti.

Zoznam použitej literatúry

Knihy / Monografie

1. BEBLAWI, H. 1984. *The Arab Gulf Economy In A Turbulent Age*. Londýn : St. Martin's Press, 1984. 182 s. ISBN 0-312-04700-2
2. BUNTON, M. 2008: *History of the Middle East*. 4. vyd. Cleveland : Westview Press, 2008. 640 s. ISBN 978-0813343747
3. CASEY, M. 2007. *The History of Kuwait : The Greenwood Histories of Modern Nations*. London : Greenwood, 2007. 140s. ISBN 978-0313340734.
4. FISK, R. 2007. *The Great War of Civilisation: The Quest of the Middle East*. Londýn : Vintage, 2008. 1136 s. ISBN 978-1400075171
5. MONAGHAN, S. 2010. *DK Eyewitness Travel Guide: Dubai & Abu Dhabi*. Londýn : Dorling Kindersley, 2010. 138 s. ISSN: 9781405355995
6. TRIMELL, E. 2007. *Understanding the Middle East: History, Religion and the Clash of Cultures*. New York : Beechmont Crest Publishing, 2007. 404 s. ISBN 978-0974833064
7. YARSHARTER, E. 1984. *Encyclopeedia Iranica*. 3. vyd. Jerevan : Mazda Publishers, 1984. 904 s. ISBN 978-0710091109
8. UNDP. 2011. *Human Development Report 2011*. New York : Skyhorse Publishing, 2011. 34 s. ISBN: 978-1616080471

Elektronické dokumenty – monografie

1. BASIL, A. 2011. *Opec and It's Influence on Price of Oil*. [online]. Guargon : Grate Lakes University, 2011. 24 p. [cit. 2012.12.3.]. Dostupné na internete: <http://greatlakes.edu.in/gurgaon/pdf/Student_Papers/OPEC&its_Influence_on_the_Price_of_Oil_Ajit_Basil.pdf>
2. BBC BUSINESS. 1984. *The Company File From Anglo-Persian Oil to BP Amoco*. [online]. Londýn : BBC Press, 11. 8. 1984 [cit. 2011.10.11]. Dostupné na internete: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/149259.stm>>
3. CHAMBER OF TRADE AND COMMERCE. 2000. *Dubai Strategic Plan Under Review*. [online]. Dubai : Government of Dubai Media, 2000. [cit. 25. 1. 2012]. Dostupné na internete: <http://www.deg.gov.ae/SiteCollectionImages/Content/pubdocs/Dubai_Strategic_Plan_2015.pdf>
4. CHAPIN-MEDZ, H. 1992. *Saudi Arabia: A Country Study*. [online]. Washington : GPO for the Library of Congress, 1992. 30 p. [cit. 2012.24.1.]. Dostupné na internete: <<http://countrystudies.us/saudi-arabia/41.htm>>
5. COLLIERS ME – Autor. 2008. *Dubai Real Estate Overview*. [online]. Dubai : Colliers International, 2008. 18 p. [cit. 2012.10.2.]. Dostupné na internete: <<http://www.colliers-me.com/Files/services/9.pdf>>
6. DUBAI STATISTIC CENTER. 2000. *Total No. of Population, Housing & Buildings – Annual Report*. [online]. Dubai : Government of Dubai, 2000. [cit. 2012.28.1.] Dostupné na internete: <<http://www.dsc.gov.ae/Reports/805913462CSFB00-02-02.pdf>>
7. DUBAI STATISTIC CENTER. 2010. *United Arab Emirates – Main Economic Indicators* [online]. Dubai : Dubai Chamber of Trade and Commerce, 2010. [cit. 2012.12.3.]. Dostupné na internete: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/september/tradoc_113458.pdf>

8. FORBES. 2012. *The World Richest Countries List*. [online]. New York : Forbes Publishings, 25. 2. 2012, [cit. 2012.4.3.]. Dostupné na internete: <<http://www.forbes.com/pictures/egim45egde/7-united-states/#gallerycontent>>
9. KHAN, S. 2009. *The 2008 Oil Price Bubble*. [online]. London : Peterson Institute for International Economics, 2009. 32 p. [cit. 2012.2.12]. Dostupné na internete: <<http://www.iie.com/publications/pb/pb09-19.pdf>>
10. KIPCO. 2011. *Kuwait Economic Outlook: Changing Times, Adapting to New Economic Reality*. [online]. Kuwait City : Kamco Research, 2011 21 p. [cit. 2012.8.3]. Dostupné na internete: <http://www.menafn.com/updates/research_center/Kuwait/Economic/kamco170211ee.pdf>
11. NAKHEEL DEVELOPMENT. 2010. *Nakheel Launches Comprehensive Recapitalisation Plan*. [online]. Dubai : Nakheel Development, 25. 10. 2010, [cit. 2012.4.2.]. Dostupné na internete: <<http://www.nakheel.com/en/news/nakheel-launches-comprehensive-recapitalisation-plan>>
12. THE HERITAGE FOUNDATION. 2012. *2012 Index of Economic Freedom* [online]. Abu Dhabi : *The Heritage Foundation*, 2012, [cit. 2012.2.3]. Dostupné na internete: <<http://www.heritage.org/index/>>
13. US EIA. 2011. *Persian Gulf Oil and Gas Exports Fact Sheet*. [online]. Washington : US Energy Information Administration, 4. 3. 2011. [cit. 2011.2.12]. Dostupné na internete: <<http://www.persiangulfonline.org/interestgroups/oilfacts.htm>>

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

1. ABDULLA, H. 2012. Behind the Scenes at Masdar City. In *Arabian Business* [online]. 25. 12. 2012, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na: <<http://www.arabianbusiness.com/behind-scenes-at-masdar-city-446761.html?page=0>>
2. ALLABAR, A. 2008. Dubai Economic Overview. In *Dubai Sentinel* [online]. 21. 8. 2008, [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <http://www.sentinel.ae/article_why_dubai.php>
3. ANDERSEN, CH. 2002. The Palm Jumeirah Sold Out in 72 Hours. In *AMEInfo* [online]. 2002, [cit. 2012-2-2]. Dostupné na internete: <<http://www.ameinfo.com/42168.html>>
4. ATTWOOD, N. 2012. Etihad Moves Into Profit for the First Time. In *Breaking Travel News* [online]. 9. 2. 2012, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.breakingtravelnews.com/news/article/etihad-airways-moves-into-profit-for-first-time/>>
5. BALLARD, B. 2012. Investment, Industry Shares Keeps Kuwait Bourse Up. In *AMEInfo* [online]. 6.3. 2012, [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.ameinfo.com/295495.html>>
6. BENSTON, L. 2008. City Center Will Not All Open at Once After All. In *Las Vegas Business* [online]. 16. 5. 2008, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.lasvegassun.com/blogs/gaming/2008/may/16/citycenter-will-not-all-open-once-after-all>>
7. BLACK, I., TISDALL, S. 2010. Saudia Arabia Urges US Attack On Iran to Stop Nuclear Programme. In *The Guardian* [online]. 28. 11. 2010, [cit. 2012-1-12]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/world/2010/nov/28/us-embassy-cables-saudis-iran?INTCMP=ILCNET TXT3487>>
8. BLOOMBERG. 2012. Dubai Will Prove Everybody Wrong About the Debt. In *Arabian Business* [online]. 17. 2. 2012, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete:

- <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-will-prove-everybody-wrong-over-debt-445807.html>>
9. BROOMHALL, E. 2012. Fukushima Abandons Nuclear Plant Project After Fukushima Fallout. In *Arabian Business* [online]. 23. 2. 2012, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/kuwait-abandons-nuclear-programme-after-fukushima-fallout-446709.html>>
  10. DANIELS, S. 2012. Report: Arab Spring Cost Bahrain Business US 800 Million. In *Arabian Business* [online]. 6. 3. 2012, [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/arab-spring-cost-bahrain-businesses-us-800m-report-448647.html>>
  11. FATTAH, Z. 2011. Aldar To Sell Real Estate Bonds to Abu Dhabi Government of USD 5,2 Billion. In *Bloomberg News* [online]. 11. 1. 2011, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-13/aldar-to-sell-properties-bonds-to-abu-dhabi-for-5-2-billion.html>>
  12. GENETT, N. 2011. Saudi Unemployment at Record High. In *Bloomberg* [online]. 11. 10. 2011, [cit. 2012-3-10]. Dostupné na: <<http://www.bloomberg.com/news/2011-01-26/saudi-unemployment-at-10-pct-in-2010.html>>
  13. GILLARD, P. 2012. Durrat al Bahrain Unveiled at Cityscape Property Exhibition. In *AMEInfo* [online]. 10. 11. 2009, [cit. 2012-3-4]. Dostupné na internete: <<http://www.ameinfo.com/215406.htm>>
  14. GREENFIELD, B. 2012. Forbes Report: UAE, Qatar Among the World's Richest Countries. In *Emirates 24/7* [online]. 26. 2. 2012, [cit. 2012-3-4]. Dostupné na internete: <<http://www.emirates247.com/business/qatar-uae-among-richest-countries-forbes-2012-02-26-1.445084>>
  15. HUSSEINI, S. 2011. Saudi Oil Reserves Overstated. In *Al Jazeera English* [online]. 9. 2. 2011, [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.aljazeera.com/middleeast/2011/02/20112917520279835.html>>
  16. JENSEN, J. 2011. Another Credit Crunch for the UAE. In *Global Post News* [online]. 3. 6. 2011, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.globalpost.com/dispatches/globalpost-blogs/the-casbah/another-credit-crunch-the-uae>>
  17. JONCKHEERE, K. 2007. Bahrain Expected to Bustle. In *Arabian Business*, [online]. 1. 2. 2007, [cit. 3. 2. 2012]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/bahrain-expected-bustle-149877.html>>
  18. JONES, T. 2010 Emirates Places Record US 11 billion Order for Airbus A380. In *The Telegraph* [online]. 8. 6. 2010, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/transport/7811103/Emirates-places-record-11bn-order-for-Airbus-A380s.html>>
  19. KALKBRENNER, M. 2010. Most UAE Banks Stop Money Transfers to Iran. In *Emirates 24/7* [online]. 5. 11. 2010, [cit. 2012-1-12]. Dostupné na internete: <<http://www.emirates247.com/most-uae-banks-stop-money-transfers-to-iran-2010-09-05-1.287821>>
  20. KHORRAMI-ASSI, N. 2012. Iran's Dangerous Trade Game. In *The Guardian* [online]. 1.1.2012, [cit. 2012-1-11]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/jan/01/iran-dangerous-trade-game>>
  21. LOWY, B. 2007. No More Gushers For ExxonMobil. In *New York Times* [online]. 31. 5. 2007, [cit. 2011-11-2]. Dostupné na internete: <<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1626994,00.html>>

22. MAGNUSSON, N. 2007. Dubai to Buy Stakes in Nasdaq LSE. In *Bloomberg* [online]. 20. 9. 2007, [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=newsarchive&sid=aqzGAS7oAezg>>
23. MATTER, S. 2009. Dubai Seeks Debt Delay. In *Reuters News* [online]. 23. 9. 2009, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.reuters.com/article/2009/11/25/us-dubai-economy-idUSTRE5AO4Z120091125>>
24. MCGINLEY, S. 2012. Value of UAEs Stalled Projects Tops 958 billion. In *Arabian Business* [online]. 13. 1. 2012, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/value-of-uae-s-stalled-construction-projects-hits-958bn-434885.html>>
25. MENON, P. 2011. Dubai World Unit Nears 2,2 Billion Loan Deal. In *Reuters News* [online]. 28. 1. 2011, [cit. 2012-2-26]. Dostupné na internete: <www.reuters.com/135807.html>
26. NOROOZI, E. 2012. Iran Definitely Closing Strait of Hormuz Over EU Oil Embargo. In *Russia Today* [online]. 23. 2. 2012, [cit. 2012-1-24]. Dostupné na internete: <<http://rt.com/news/iran-close-strait-hormuz-embargo-455/>>
27. ODIERNO, G. 2009. US-Iran embassy cables leaked. In *The Guardian* [online], 15. 12. 2009, [cit. 2012-1-11]. Dostupné na internete: <<http://www.guardian.co.uk/world/us-embassy-cables-documents/198350>>
28. ORMSBY, A. 2010. Qatar Investor Buys UK Department Store Harrod. In *Reuters News* [online]. 8. 3. 2010, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.reuters.com/article/2010/05/08/us-harrods-USTRE6470V520100508>>
29. OSGOOD, P. 2012. Beyond Burgan: Kuwait's New Oil Boom. In *Arabian Business* [online]. 15. 2. 2012, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/beyond-burgan-kuwait-s-new-oil-boom-445297.html>>
30. QATIF, A. 2012. Saudi Arabia Out of Comfort Zone. In *The Economist* [online]. 3. 3. 2012, [cit. 11. 3. 2012]. Dostupné na internete: <<http://www.economist.com/node/21548973>>
31. REUTERS. 2012. Iran fires missiles in gulf as sanctions loom. In *Arabian Business* [online]. 2. 1. 2012, [cit. 2012-1-24]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/iran-fires-test-missiles-in-gulf-as-sanctions-loom-437881.html>>
32. REUTERS. 2012. Dubai Launches US 3,27 Billion Solar Energy Project. In *Arabian Business* [online]. 9. 12. 2012, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-launches-3-27bn-solar-energy-project-439387.html>>
33. RUBENS, J. 2011. Dubai World Says Debt Negotiations Only Cover DIFC Court. In *New York Times* [online]. 4. 10. 2011, [cit. 2012-2-28]. Dostupné na internete: <<http://dealbook.nytimes.com/2009/12/01/dubai-world-says-debt-negotiations-only-nakheel/>>
34. SAMBRIDGE, A. 2011. Dubai Hotel Industry See Tourism Pick-up Amid Arab Spring. In *AMEInfo* [online]. 5. 11. 2011, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.arabianbusiness.com/dubai-hotels-see-tourism-pick-up-amid-arab-spring-428764.html>>
35. SURESH, B. 2011. Emirates Is Now the World's Largest Airline. In *Emirates 24/7* [online]. 10. 5. 2011, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.emirates247.com/news/emirates-is-world-s-largest-airline-2011-05-10-1.391095>>

36. THOROLD, C. 2008. New Cities on Rise from Saudi Desert. In *BBC News – Middle East* [online]. 11. 6. 2008, [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7446923.stm>
37. WALID, T. 2011. Boing Wins Record US 26 Billion Emirates Order. In *Bloomberg News* [online]. 13. 12. 2011, [cit. 2012-3-6]. Dostupné na internete: <<http://www.bloomberg.com/news/2011-11-13/emirates-places-26-billion-order-commitments-for-boeing-777s.html>>

Výskumné správy

1. BASSIOUNNI, M. a kol. 2011. *Report of the Bahrain Independent Commission of Inquiry* : výskumná správa. Manama : BICI, 2011. 503 s.
2. NOLLAN, D. 2012. *Report: Cost of Arab Spring for GCC States* : priebežná správa. New York : Merrill Lynch Bank of Amerika, 2012. 62 s.
3. BNY MELLON – Autor. 2012. *Global Investing: Dubai Markets on the Top*: výskumná správa, New York : BNY Mellon Market Insights, Február, 2012, 32 s.
4. KHAWAYA, M. 2012. *The POMED Wired – An Update on Bahrain* : priebežná správa, Washington: Project on Middle East Democracy, 2011. 12 s.
5. OXFORD UNIVERSITY. 2011. *Oxford Economic Report on Dubai's Aviation Industry*: výskumná správa, Londýn : Oxford Press, 2011, 28 s.
6. THE EMIRATES GROUP. 2012. *Annual Report 2010-2011* : priebežná správa, Dubai: The Emirates Group Annual Reports, 2012. 43 s.